

**La variació diastràtica i diatòpica
a *Tess of the D'Urbervilles*:
anàlisi i proposta de traducció**

Marina Amargant Casals

Tutora: Vanessa Palomo Berjaga
Seminari 206: Traducció literària

Curs 2020-2021

**Universitat
Pompeu Fabra**
Barcelona

Facultat
de Traducció
i Interpretació

RESUM

Una de les primeres característiques que criden l'atenció a *Tess of the D'Urbervilles* (1891) de Thomas Hardy és l'ús d'un anglès no estàndard en les intervencions d'alguns personatges. A través d'una anàlisi minuciosa, aquest treball de fi de grau ha comprovat que es tracta majoritàriament de marques del dialecte de Dorset i, en molt menys volum, de marques diastràtiques que utilitzen els personatges de les classes rurals baixes. Així doncs, la conclusió a la qual s'ha arribat és que, a l'obra, els dialectalismes són el mecanisme principal per distingir lingüísticament la classe social dels personatges. Un cop analitzat el text original, els dos objectius d'aquest treball han estat observar com s'han traslladat aquests dos tipus de variació lingüística a sis fragments representatius de la traducció de Cèsar August Jordana (1929) al català i proposar-ne una traducció alternativa. Pel que fa a Jordana, s'ha conclòs que utilitza l'estratègia de l'estandardització i trasllada el sociolecte dels personatges a través dels registres lingüístics. En canvi, a la traducció proposada s'ha optat per traslladar el dialecte de Dorset a través d'un geolecte de l'idioma meta (el parlar de la Plana de Vic), que s'ha transmès mitjançant incorreccions que predominen a la zona, per tal de conservar la connotació de l'ambient rural del text original, i s'han introduït incorreccions i imprecisions lingüístiques generals amb l'objectiu de conservar la distinció de classe, ja que en català els dialectes o parlars no determinen tan directament la classe social dels seus parlants.

Paraules clau: traducció literària, traducció del dialecte, traducció del sociolecte

RESUMEN

Una de las primeras características que llaman la atención en *Tess of the D'Urbervilles* (1891) de Thomas Hardy es el uso de un inglés no estándar en las intervenciones de algunos personajes. A través de un análisis minucioso, este trabajo de fin de grado ha comprobado que se trata mayoritariamente de marcas del dialecto de Dorset y, en mucho menos volumen, de marcas diastráticas que utilizan los personajes de las clases rurales bajas. La conclusión a la que se ha llegado es que, en la obra, los dialectalismos son el mecanismo principal para distinguir lingüísticamente la clase social de los personajes. Una vez analizado el texto original, los dos objetivos de este trabajo han sido observar cómo se han trasladado estos dos tipos de variación lingüística en seis

fragmentos representativos de la traducción de Cèsar August Jordana (1929) al catalán y proponer una traducción alternativa de estos. En cuanto a Jordana, se ha concluido que utiliza la estrategia de la estandarización y traslada el sociolecto de los personajes a través de los registros lingüísticos. En cambio, en la traducción propuesta se ha optado por trasladar el dialecto de Dorset a través de un geolecto del idioma meta (el habla de la Plana de Vic), que se ha transmitido por medio de incorrecciones que predominan en la zona, para conservar la connotación del ambiente rural del texto original, y se han introducido incorrecciones e imprecisiones lingüísticas generales para conservar la distinción de clase, ya que en catalán los dialectos o hablas no determinan tan directamente la clase social de sus hablantes.

Palabras clave: traducción literaria, traducción del dialecto, traducción del sociolecto

ABSTRACT

One of the first characteristics that draw the attention of the reader in *Tess of the D'Urvilles* (1891) by Thomas Hardy is the use of non-standard English in the speeches of some of the characters. This bachelor's thesis has proven through a thorough analysis that these non-standard marks consist mainly of traits from the Dorset dialect and, to a much lesser extent, of sociolect marks used by characters from low rural classes. The conclusion which has been reached is that, in the novel, dialect traits are the main mechanism to linguistically distinguish the social class of the characters. After the analysis of the original text, the two aims of this bachelor's thesis have been to observe how these two types of linguistic variation have been translated into Catalan in six representative fragments of Cèsar August Jordana's translation (1929) and to suggest an alternative translation for these fragments. As for Jordana, it has been concluded that the strategy of standardisation is used and the sociolect of the characters is transferred through linguistic registers. In contrast, in the suggested translation, the Dorset dialect has been transferred using a geolecto of the target language (the subdialect of Plana de Vic), which has been transmitted through incorrections that are predominant in the zone, in order to preserve the connotation of the rural environment of the original text, and general linguistic inaccuracies and imprecision have been introduced to preserve the class distinction, since in Catalan dialects or subdialects do not determine the social class of their speakers as directly.

Key words: literary translation, translation of dialect, translation of sociolect

TAULA DE CONTINGUTS

1. INTRODUCCIÓ	1
2. CONTEXTUALITZACIÓ DE L'OBRA	3
2.1. Thomas Hardy	3
2.1.1. <i>Obra</i>	3
2.1.2. <i>Estil de les novel·les</i>	3
2.2. Tess of the D'Urbervilles	6
2.2.1. <i>Resum de l'argument</i>	6
2.2.2. <i>Variació dialectal i diastràtica a la novel·la</i>	8
3. TRADUCCIÓ DE LA VARIACIÓ DIALECTAL I DIASTRÀTICA AL CATALÀ	13
4. ANÀLISI DE LA TRADUCCIÓ DE CÈSAR AUGUST JORDANA I PROPOSTA DE TRADUCCIÓ	16
4.1. Justificació de la tria de fragments i l'estratègia de la proposta de traducció	16
4.2. Anàlisi dels fragments i proposta de traducció	18
4.2.1. <i>Primer fragment</i>	18
4.2.2. <i>Segon fragment</i>	20
4.2.3. <i>Tercer fragment</i>	23
4.2.4. <i>Quart fragment</i>	24
4.2.5. <i>Cinquè fragment</i>	28
4.2.6. <i>Sisè fragment</i>	29
5. CONCLUSIONS	31
6. BIBLIOGRAFIA	34
7. ANNEX	36

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball de fi de grau presenta dos objectius. El primer és l'anàlisi del trasllat de la variació diatòpica i diastràtica que s'observa a la novel·la *Tess of the D'Urbervilles* (1891) de Thomas Hardy a l'única traducció al català que se n'ha publicat, realitzada per Cèsar August Jordana l'any 1929. El segon objectiu consisteix a realitzar una proposta de traducció per a sis fragments representatius de la novel·la tenint en compte aquests dos tipus de variació lingüística.

La decisió d'escollir aquest tema s'ha pres tenint en compte que només s'ha publicat una traducció d'aquesta obra al català, que ara es troba descatalogada, i no s'ha realitzat cap anàlisi pel que fa al trasllat d'aquestes dues variacions lingüístiques, que són una característica fonamental de l'obra original. Thomas Hardy és un dels escriptors més coneguts de l'època victoriana, però tot i així no s'ha fet prou recerca de les seves traduccions al català. Aquest treball de fi de grau espera poder despertar l'interès del lector cap a aquest escriptor i cap a l'anàlisi crítica de la traducció de les seves obres al català.

Un altre motiu pel qual s'ha optat per aquest tema és de caire personal. Quan era a l'institut vaig començar a endinsar-me al món de les novel·les angleses victorianes i una de les primeres obres que vaig llegir d'aquest estil en anglès va ser *Tess of the D'Urbervilles* de Thomas Hardy. De seguida em vaig adonar que hi havia nombroses marques dialectals i vaig sentir un gran interès per descobrir les característiques d'aquell dialecte i veure com s'havia traslladat als idiomes que jo dominava. En aquell moment no tenia els coneixements ni els recursos suficients per realitzar-ne una anàlisi exhaustiva, així que aquesta idea va quedar arraconada durant uns quants anys fins que va arribar l'hora d'escollir el tema del treball de fi de grau i vaig tenir el privilegi d'emprendre aquesta tasca.

Pel que fa a la metodologia del treball, el primer pas ha consistit a buscar bibliografia sobre la novel·la amb relació a l'estil de l'autor i de l'obra, el dialecte de Dorset que s'hi utilitza i l'anàlisi d'algunes traduccions del dialecte en castellà. A continuació, un cop vistes les àrees d'interès i en què es podia aprofundir, s'ha definit l'estructura del treball i s'han seleccionat els sis fragments del text original i del text meta dels quals s'ha realitzat una anàlisi i, posteriorment, s'ha proposat una traducció alternativa. Llavors s'ha examinat el text original pel que fa a l'estil i les marques dialectals i diastràtiques

que presenta. Després s'ha buscat bibliografia pel que fa a la tendència de traducció de dialectes al català i les estratègies de traducció disponibles. Tenint en compte aquests factors, s'ha escollit l'estratègia que semblava més adequada en aquest cas. A continuació s'han examinat els sis fragments escollits al text original i a la traducció de Jordana centrant-se en la variació diatòpica i diastràtica i, per acabar, se n'ha realitzat una traducció, que ha estat revisada per parlants nadius del geolecte escollit per traslladar el dialecte de Dorset de tal manera que se'n comprovi la genuïnitat.

Quant a l'estructura, el treball presenta un apartat de contextualització de l'obra que recull la informació més rellevant de la vida i obra de Thomas Hardy, l'estil de les seves novel·les i un resum de l'argument de l'obra *Tess of the D'Urbervilles*. A continuació s'hi pot trobar una anàlisi *grosso modo* de la variació diatòpica i diastràtica d'aquesta novel·la, seguida per una visió general de la traducció dialectal amb relació a la tendència que segueix la llengua catalana en aquests casos i les estratègies de traducció disponibles. A l'últim apartat del treball es presenta l'anàlisi de sis fragments del text original pel que fa a la variació diastràtica i dialectal, l'anàlisi del trasllat d'aquestes marques a la traducció de Jordana i una proposta de traducció per a cada fragment.

2. CONTEXTUALITZACIÓ DE L'OBRA

2.1. Thomas Hardy

2.1.1. Obra

Thomas Hardy (1840-1928) va ser un escriptor anglès de Dorset, al sud-oest d'Anglaterra, que, tot i formar-se i exercir com a arquitecte, a partir del 1872 va decidir dedicar-se completament a l'escriptura quan *Tinsley's Magazine* li va encarregar la publicació per entregues de la novel·la *A Pair of Blue Eyes* (1872-1873). Aquest projecte d'onze mesos li va obrir les portes per treballar per *Cornhill Magazine*, revista en què va publicar, també per entregues, una de les seves novel·les més famoses, *Far from the Madding Crowd* (1874), que va tenir una rebuda molt positiva per part del públic. Cal comentar, però, que *A Pair of Blue Eyes* va ser la seva quarta obra literària en prosa: entre el 1867 i el 1868 havia escrit la seva primera novel·la, *The Poor Man and the Lady*, que mai no es va publicar i els manuscrits de la qual Hardy va acabar destruint, el 1871 va escriure *Desperate Remedies*, la primera obra que va publicar, i el 1872 *Under the Greenwood Tree*. La seva obra en prosa és molt extensa (consta de catorze llibres publicats) i les novel·les que més en destaquen són *Far from the Madding Crowd* (1874), *The Mayor of Casterbridge* (1886), *Tess of the D'Urbervilles* (1891) i *Jude the Obscure* (1895).

Thomas Hardy, a part de novel·les, també va publicar més de quaranta contes, com per exemple *The Withered Arm* (1888), i més de mil poemes. De fet, tal com comenta Michael Millgate (2021), Hardy va admetre que preferia escriure poesia que prosa, però quan va veure que els seus primers versos escrits cap al 1860 no es publicaven, va redirigir la seva producció. No va ser fins més endavant, amb la publicació de *Wessex Poems and Other Verses* (1989), que Hardy va tornar a enfocar-se en la poesia. A més, també va escriure la seva única obra teatral, *The Dynast*y, que va publicar en tres volums entre el 1906 i el 1908.

2.1.2. Estil de les novel·les

Aquest treball de fi de grau no té l'objectiu d'analitzar l'estil que utilitza Thomas Hardy a les seves novel·les. Tot i així, és interessant conèixer-ne les característiques per tal de tenir més recursos a l'hora d'examinar la traducció al català de *Tess of the D'Urbervilles* i proposar-ne la traducció de sis fragments. Per tant, seguidament es

presentaran algunes de les característiques del seu estil tant pel que fa als moviments literaris en què es pot ubicar com també pel que fa als recursos lingüístics que utilitza.

Concretament, a l'obra de Thomas Hardy s'hi poden veure característiques del naturalisme i de la novel·la victoriana. Pel que fa al naturalisme, cal destacar el paper essencial de la natura a les seves obres. Tal com comenta Herbert (1970: 82), “the landscape has a temporal dimension, so that visual orientation in space implies mental orientation in time, in social, intellectual, or personal history”. Hardy situa la major part de les seves novel·les en un ambient rural del sud-oest d'Anglaterra, concretament a la regió de Wessex, que ell redefineix a través d'una mescla de noms inventats, com ara Trantridge, que correspondria aproximadament a Pentridge, i noms reals, com ara Stonehenge. La natura que caracteritza aquest ambient rural té un impacte en l'argument de les seves novel·les, de manera que el seu paper defineix el fil de la història. Per exemple, a *Far from the Madding Crowd* el gos pastor d'un dels protagonistes, Gabriel Oak, acabava guiant el ramat d'ovelles cap a un penya-segat i és així com el pagès perd les seves propietats i es veu obligat a buscar feina com a jornal.

Una altra característica del naturalisme que podem observar a les obres de Thomas Hardy és el determinisme. Hardy inclou diversos esdeveniments que podrien ser considerats accidents als arguments de les seves novel·les, però que acaben guiant el personatge cap a un destí concret. Per exemple, al primer capítol de *Tess of the D'Urbervilles* el pare de Tess descobreix gràcies a un clergue que provenen d'una família noble. Ara bé, aquesta família ha caigut en desgràcia i no en queda res, i el mateix passa amb la família de Tess: a causa del coneixement d'aquest parentiu, s'acaba arruïnant econòmicament i socialment tal com va fer la dels Urbervilles. Per tant, es tracta d'un determinisme guiat per la genètica.

També hi ha una altra perspectiva naturalista que destaca a les novel·les de Thomas Hardy i és l'intent de copsar la realitat d'una manera objectiva. Així doncs, Hardy intenta retratar la realitat de la vida rural: tant els moments d'esbarjo (per exemple, a *Tess of the D'Urbervilles* s'hi pot veure una escena a la taverna de Rolliver de Marlott), com els moments de feina (per exemple, escenes a la vaqueria Talbothays). Tanmateix, no només intenta copsar la realitat a través de l'argument, sinó que lingüísticament també caracteritza els personatges i la seva classe social, tal com s'especificarà més endavant en aquest treball.

Quant a la novel·la victoriana, una de les característiques de les obres que va publicar per entregues, cosa que es solia fer en aquella època, és que molts dels capítols tenen finals oberts, ja que han de mantenir la intriga per tal que el lector compri la part següent. Això s'observa en obres com ara *Far from the Madding Crowd*, *Tess of the D'Urbervilles* o *Jude the Obscure*.

Thomas Hardy també tracta de la consciència de classe, cosa habitual en la novel·la victoriana. Les seves novel·les descriuen principalment la vida de la classe treballadora a pagès, però no utilitza generalitzacions. Tal com argumenta Jann (2000: 414), "He refutes the assumption that all rural working-class people are alike by endowing them with distinctive personalities". En aquest mateix article, Jann observa, però, que Hardy té en compte la superioritat emocional, moral i intel·lectual d'alguns dels personatges que acaben escalant a una classe social més alta (2000: 413). Aquest seria el cas de Gabriel Oak de *Far from the Madding Crowd*, que aconsegueix una posició més elevada fins a arribar a ser propietari d'una granja gràcies als seus esforços i caràcter. Així doncs, estableix una diferència entre els personatges de la classe treballadora. Hardy, però, també inclou personatges de la burgesia a les seves obres, com ara Alec D'Urberville, amb qui demostra el poder que té la diferenciació de classes.

Com a incís, cal comentar que la representació de la realitat, de classe, de l'impacte de la natura i del determinisme fa que sovint les novel·les de Thomas Hardy prenguin un aire pessimista. Ara bé, Hardy no utilitza expressions carregades de subjectivitat emocional, sinó que més aviat transmet aquest pessimisme a través dels girs argumentals de les seves obres.

El paper de la dona també té una importància notable a les novel·les de Thomas Hardy. Rogers (1975: 249) destaca que "Thomas Hardy repeatedly shaped his characters and plots to show his sympathy with women and his awareness of the disadvantages society laid upon them". Per exemple, es veu aquesta diferència a *Tess of the D'Urbervilles* quan Angel Clare explica el seu *affair* amorós amb una dona de Londres i Tess accepta el seu passat, mentre que el fet que ella hagi patit una violació és imperdonable no només per a Clare, sinó també per a la societat. A més, quan Tess acaba complint la sentència de mort per assassinar el seu violador, Hardy escriu "'Justice' was done, and the President of the Immortals (in Aeschylean phrase) had ended his sport with Tess. And the D'Urberville knights slept on their tombs unknowing" (pàg. 397-398).

Finalment, a més de l'estil de la seva obra més enllà dels moviments literaris és interessant observar-ne algunes característiques pel que fa a la llengua. A part de reflectir els dialectes i la classe social a partir de la materialització del dialecte a les intervencions dels personatges, com s'ha esmentat, també cal comentar que utilitza un llenguatge que pot resultar arcaic, fins i tot per a l'època en què s'ambienten els fets de les seves novel·les, al segle XIX. Així ho destaca Austin (1991: 291): "Even when they first appeared, Thomas Hardy's novels had the allure of the antiquated. Although they generally present a conflict between an older, agrarian existence and a progressive, metropolitan way of life, they are fundamentally regional novels". Així doncs, Hardy representa el món rural d'una manera nostàlgica i conservadora pel que fa a la llengua, que contrasta amb la realitat canviant i progressista del món urbà.

2.2. Tess of the D'Urbervilles

2.2.1. Resum de l'argument

Tess of the D'Urbervilles de Thomas Hardy es va publicar per primer cop i per entregues el 1891 al diari *The Graphic*, tot i que amb certs canvis, ja que s'hi van censurar escenes com la de la violació de la protagonista i la de la mort i enterrament del seu fill. La novel·la s'ambienta a la regió de Wessex de Hardy, esmentada a l'apartat anterior, a finals del segle XIX, concretament durant la Gran depressió de l'agricultura britànica (1873-1896), marcada per un fort èxode rural. L'argument de la novel·la segueix les vicissituds de la vida de Tess Durbeyfield entre els 16 i els 23 anys.

Tess és filla d'una família amb una granja modesta el pare de la qual descobreix a través d'un clergue que el seu cognom deriva d'"Urberville", una família prestigiosa amb membres que havien rebut el títol de cavallers, però dels quals res en queda. Impulsat per aquesta informació, John Durbeyfield i la seva dona decideixen viure amb menys limitacions econòmiques, cosa que en realitat no es poden permetre. Animen la seva filla gran, Tess, a establir relacions amb els Urbervilles de Trantridge, que són propietaris d'una gran riquesa, sense saber que en realitat el cognom no és seu, sinó que l'han comprat. A partir d'aquests fets es desencadena la resta de l'argument i la caiguda de Tess i de la família dels Durbeyfield.

Concretament, la novel·la està dividida en set parts o fases. La primera fase (del capítol I a l'XI), anomenada "La fadrina", narra com John Durbeyfield descobreix el passat

familiar i com ell i la seva dona Joan decideixen enviar Tess a treballar per a Mrs. D'Urberville i, per tant, per a Alec D'Urberville a Trantridge. Presenta breument el personatge d'Angel Clare i el primer contacte que té amb Tess, i també explica la relació entre Tess i Alec D'Urberville. Concretament, és en aquesta fase que succeeix un dels esdeveniments més importants argumentalment: la violació de Tess.

A la segona fase (del capítol XII al XV), titulada “Ja no fadrina”, Tess torna a casa embarassada i sense marit, i dona llum a un infant que emmalalteix i mor amb poc temps. Veient que s'ha d'allunyar del seu poble natal, Marlott, Tess va a buscar feina a la vaqueria Talbothays i així comença la tercera fase (del capítol XVI al XXIV), “La revifalla”, en què torna a trobar Angel Clare, un noi de classe mitjana-alta que també treballa a la vaqueria per tal d'aprendre els costums de la vida agrària, i s'enamoren.

Ara bé, no és fins a la quarta fase (del capítol XXV al XXXIV), “La conseqüència”, que ell, després d'una visita als seus pares en què queda representada la diferència entre la classe social de la classe mitjana-alta urbana i la classe social treballadora de pagès, i com Angel s'ha adaptat a aquesta última, li demana per casar-se. Ella al principi s'hi nega per dos motius: ell ha expressat en diverses ocasions que no veu amb bons ulls les famílies antigues i nobles, així que té por que la rebutgi per venir de la família dels Urbervilles, i també la preocupa perquè se sent indigna a causa del seu passat pel que fa als esdeveniments amb Alec i la mort del seu fill. Tot i així, Tess li acaba explicant els orígens de la seva família i al final accepta casar-s'hi. Aquesta fase s'acaba quan Angel i ella comparteixen les històries del passat que els avergonyeixen la nit de bodes.

El clímax de la novel·la arriba a la cinquena fase (del capítol XXXV al XLIV), anomenada “La dona paga”, en què Angel no perdona Tess pel seu passat i la nova parella decideix separar-se. Tess se'n torna a la casa on va néixer i veu que els pares viuen amb l'orgull d'una família noble, però sense tenir-ne els diners. Angel decideix provar sort a Brasil amb els coneixements d'agricultura que ha adquirit fins al moment. Al cap d'un any del casament, Tess se'n va veure el pare d'Angel, que és el capellà de la vicaria d'Emminster, quan no rep cap carta del seu marit, però en arribar-hi justament hi troba Alec D'Urberville predicant. Així doncs, la sisena fase (del capítol XLV al LII), “El convers”, comença amb la seva aparició. Alec es mostra molt penedit de les seves accions quan hi parla per primer cop, però durant aquesta fase de la novel·la la va perseguint i la seva conversió acaba sent només momentània: deixa la religió endarrere i

la pressiona perquè es casi amb ell amb la promesa que tindrà cura de la seva família econòmicament. Ella demana ajuda a Angel davant d'aquesta temptació i li suplica que es tornin a veure, ja sigui a Brasil o a Anglaterra. Tot seguit el pare de la família es mor per problemes cardíacs i els expulsen de casa. La situació de Tess es complica.

A l'última fase (del capítol LIII al LIX), "La consumació", Angel torna a Anglaterra preparat per perdonar Tess, tot i que no ha rebut les seves cartes, però ja és massa tard: la seva dona ha acceptat anar-se'n a viure amb Alec. Angel la va a buscar a Sandbourne, a una pensió de luxe, i just després que Tess el vegi, ella assassina Alec. La parella casada llavors fuig de la llei i decideix abandonar Anglaterra. Desafortunadament, una nit s'aturen a Stonehenge per descansar i és llavors quan la policia els atrapa. A l'últim capítol Hardy descriu com Alec i la germana de Tess, amb qui ella havia insistit que es casés abans que la detinguessin, observen des d'un turó de Wintonchester com s'alça la bandera negra que marca la mort de Tess.

2.2.2. Variació dialectal i diastràtica a la novel·la

Tal com s'ha comentat a l'apartat sobre l'estil de l'autor, Thomas Hardy reflecteix la variació dialectal i diastràtica a les seves novel·les, i *Tess of the D'Urbervilles* no n'és una excepció. L'època victoriana, segons Burton i Ruthven (2009), va ser l'època d'or de la dialectologia anglesa, amb la fundació de l'English Dialect Society, que va publicar el diccionari de dialectologia *The English Dialect Dictionary*. Tot i així, aquesta va ser una reacció contra una tendència lingüística cap a l'estàndard que s'anava imposant pel seu prestigi:

The second-rateness of dialect was measured by its differences from a hegemonic and putatively superior standard English. The phonic index of that superiority is what A. J. Ellis was to call in 1869 "received pronunciation", abbreviated subsequently to "RP": defined by the OED as "that variety of British English widely considered to be least regional" [...] While speaking superior English will not make you socially superior, it will produce that superiority. (Burton i Ruthven, 2009: 314)

No obstant això, a *Tess dels Urbervilles* de seguida s'observa que no tots els personatges s'expressen utilitzant aquest dialecte de la mateixa manera, encara que siguin de la mateixa regió. Hardy vol mostrar la diferència de classe i d'educació dels personatges a través de la llengua: com més baixa és la classe a la qual pertany un

personatge, més se'n marca el dialecte. Cal remarcar que aquesta no és una característica només de l'estil de Thomas Hardy, sinó també de la literatura de l'època victoriana. Així ho assenyalen Burton i Ruthven (2009: 311):

In canonical Victorian literature, regional speech is acceptable only when restricted to working-class characters and embedded in a standard English narrative, as the Yorkshire dialect is in Emily Brontë's *Wuthering Heights* (1847) or the North Staffordshire and Derbyshire dialects are in George Eliot's *Adam Bede* (1859). This convention is maintained in the "Wessex" tales of Thomas Hardy.

Un exemple n'és el següent fragment, que consisteix en la primera intervenció del pagès Richard Crick:

(1) 'Oh —ay, I knowed yer mother very well,' he said teminately. 'And I heard of her marriage. And a aged woman of ninety that used to live nigh here, but is dead and gone long ago, once told me that the family yer mother married into in Blackmoor Vale came originally from these parts, and that 'twere a old ancient race that had all but perished off the earth —though the new generations didn't know it. But, Lord, I took no notice of the old woman's ramblings, not I.' (pàg. 107)

En aquest fragment s'hi poden veure diverses característiques del dialecte de Dorset. Pel que fa al vocabulari, *nigh* seria l'equivalent de *near* en la llengua anglesa estàndard. Quant a la gramàtica, s'utilitzen formes com ara el passat simple de *know* conjugat com un verb regular (*knowed*), s'utilitza la forma *yer* per a *your*, que en aquells moments estava desapareixent, hi ha una contracció de "it were", "'twere" i no s'introdueix una *n* al determinant *a* quan modifica una paraula que comença amb una vocal ("a aged woman", "a old ancient race"). Aquests aspectes gramaticals no són només característics del dialecte de Dorset, sinó que, de fet, són alhora formes arcaiques que estaven caient en desús a l'època. El fet que els personatges de classe més alta, que s'expressen en anglès estàndard, no les utilitzin, ni tampoc ho faci el narrador, deixa entreveure que són marques dialectals a part d'arcaïsmes.

Altres característiques del dialecte de Dorset en la novel·la són la invariabilitat del verb *to be* en present ("Where be our family mansions and estates?" [pàg. 9]), l'aparició del verb *do* en el present simple per tal d'assenyalar un esdeveniment habitual ("Not but what she do milk rather hard" [pàg. 108]), l'ús de *mid* en lloc de *might o may*, ("You mid last ten years; you mid go off in ten months, or ten days" [pàg. 22]) i l'aparició

d'una *a* abans d'un verb ("Whatever is that a-creeping down thy back, Car Darch?" [pàg. 66]).

També s'omet sovint el so /f/ en contacte amb consonants sonores, com ara /m/ ("They spend lots o'money" [pàg. 346]) o /ð/ ("If Pa'son Tringham, who discovered me, had lived, he'd ha'done it, I'm sure" [pàg. 346]). En aquest fragment també s'observa l'elisió de /ɹ/ abans de l'alveolar fricativa /s/, tot i que cal destacar que el dialecte de Dorset és principalment ròtic. Un altre fenomen fonètic que cal assenyalar és el que trobem en aquest fragment: "But stop a bit, my lady, stop a bit! I'm as good as two of such! Look here —here's at 'ee!" (pàg. 67). En aquest cas, la semiconsonant /j/ del diftong de *ye* es transforma directament en una vocal llarga amb el so /i:/.

A més, hi trobem expressions com ara "not to get green malt in flower", que ve de l'expressió "to have green malt in floor", que es refereix a quedar-se embarassada abans del matrimoni i paraules del dialecte de Dorset com ara *fess* ("You'll be fess enough, my poppet, when th'st know!" [pàg. 21]), que vol dir orgullós.

En canvi, els personatges amb un estatus social més elevat no acostumen a utilitzar marques dialectals. Aquest és el cas, per exemple, de la mare de Mr. Clare, el pare de Angel:

(2) 'I was going to add,' he said, 'that for a pure and saintly woman you will not find one more to your true advantage, and certainly not more to your mother's mind and my own, than your friend Mercy, whom you used to show a certain interest in.' (pàg. 163)

El prejudici cap a qualsevol marca dialectal de part de les classes socials altes es pot observar quan a Angel, que ha passat mesos envoltat de la classe treballadora de pagès, se li escapa una expressió dialectal i se n'avergonyeix:

(3) 'Ah —no; though that mead was a drop of pretty tipple.'

'A what?' said Cuthbert and Felix both.

'Oh —'tis an expression they use down at Talbothays,' replied Angel, blushing. (pàg. 161)

La manera en què s'expressa la protagonista, Tess, és un cas interessant perquè tant el narrador com els personatges hi fan referència. A principis de la novel·la es menciona que ha anat a escola i que, per tant, el seu idiolecte està menys impregnat de marques

dialectals. Concretament, va assistir a una escola nacional, que formava part d'una xarxa de centres educatius per a les famílies menys adinerades que va fundar la National Society for Promoting Religious Education el segle XIX (“Mrs Durbeyfield still habitually spoke the dialect; her daughter, who had passed the Sixth Standard in the National School under a London-trained mistress, used it only when excited by joy, surprise or grief” [pàg. 21]).

Al llarg de la novel·la, però, cada vegada s'observa menys variació dialectal en les seves intervencions a mesura que va interaccionant amb persones d'una classe social superior, com ara Alec D'Urberville o Angel Clare. Així ho indica el narrador al cap d'un temps d'haver conegut Angel: “her natural quickness and her admiration for him having led her to pick up his vocabulary, his accent, and fragments of his knowledge, to a surprising extent” (pàg. 175). Alec D'Urberville també nota aquest canvi quan tornen a retrobar a “El convers”: “How is it that you speak so fluently now? Who has taught you such good English?” (pàg. 311).

Tot i el que indiquen el narrador i els personatges, Ferguson (1998: 1) afirma:

Tess's speech follows no clear pattern. When she is speaking to “persons of quality,” her language is often tinged with dialect, but [...] when she is at home it is often more like the narrator's than her mother's.

La conclusió a què es pot arribar a través de la lectura del llibre i de la crítica de Ferguson (1998) és que Thomas Hardy vol destacar la diferència entre la família de Tess i la protagonista a través de la llengua, de manera que la seva educació superior es noti, mentre que el seu objectiu quan parla amb persones de classe social més alta és que es faci evident que ella és d'una classe inferior. A més, tal com s'ha descrit, a mesura que avança la novel·la, ella va perdent el dialecte quan parla amb persones d'un estatus social superior, cosa que deixa entreveure que ha escalat a nivell social a través de la seva interacció i casament amb Angel. Per tant, la visualització de la variació dialectal és un mitjà que s'utilitza per emfatitzar la diferència de classe entre personatges.

Un altre mecanisme que s'utilitza a la novel·la per determinar la variació diastràtica és l'ús d'incorreccions en les intervencions dels personatges de classe més baixa. Tot i això, aquestes són escasses i es fa complicat saber distingir què és una incorrecció i què

és una marca dialectal. A través de la lectura i consulta de *A glossary of the Dorset dialect with a grammar of its word shapening and wording* (1886) de William Barnes, però, ha estat possible veure algunes de les poques incorreccions gramaticals que Hardy inclou a la novel·la.

Per exemple, s'observa que Tess utilitza l'estructura "if I was" dues vegades en lloc d'"if I were", que seria l'opció correcta gramaticalment. En canvi, Alec D'Urberville no comet aquest error cap de les tres vegades que usa aquesta expressió. Un altre cas d'incorrecció lingüística que pot ser un indicatiu de la classe social del personatge és un canvi d'ordre del verb i el subjecte en una pregunta indirecta d'en Richard Crick ("I can tell you to a foot *where's he a-lying* in Mellstock Churchyard at this very moment" [pàg. 111]). Tot i aquests exemples, cal destacar que les incorreccions en la novel·la són molt poques i que, per tant, no són el mecanisme principal de Thomas Hardy per marcar la diferència entre classes socials.

3. TRADUCCIÓ DE LA VARIACIÓ DIALECTAL I DIASTRÀTICA AL CATALÀ

Quan una obra presenta variació lingüística és important que el traductor es plantegi si cal representar-la al text meta. Això es deu al fet que aporta al lector informació sociolingüística que li permet obtenir una visió més completa de la situació comunicativa. Per exemple, pot mostrar el nivell de formació d'un personatge (tenint en compte si s'allunya poc, molt o gens de la normativa lingüística), la seva procedència (a través de les marques que n'indiquin el geoelecte) o a vegades la seva edat (gràcies a les marques diacròniques), entre altres.

En el cas de la variació dialectal, un text pot no estar marcat dialectalment (i, per tant, utilitzar la varietat estàndard), utilitzar un sol dialecte, utilitzar-ne més d'un o combinar un o més dialectes amb l'estàndard. El traductor disposa de diverses opcions a l'hora d'enfocar una traducció tenint en compte aquesta qüestió.

Perteghella (2002: 50-51) proposa cinc estratègies de traducció dialectal. La primera s'anomena compilació de dialectes ("dialect compilation") i consisteix a traslladar un geoelecte a través de l'ús de marques lingüístiques de diversos dialectes de la llengua meta. Tanmateix, aquesta mescla pot resultar incoherent per al destinatari.

La segona estratègia és el que anomena traducció a través d'un pseudo-dialecte ("pseudo-dialect translation") i es tracta de crear un dialecte fictici a través de característiques pròpies de la llengua. En aquest cas, es dedueix que els referents i les connotacions es veurien alterades, ja que aquest nou dialecte partiria de zero.

La tercera estratègia que proposa s'anomena traducció dialectal paral·lela ("parallel dialect translation") i consisteix a buscar un dialecte en la llengua meta anàleg al del text original. El grau de la traducció dialectal paral·lela varia segons la varietat o varietats en què està escrit el text. Azevedo (1998: 28) ho justifica de la següent manera: si un text es troba escrit en la varietat estàndard, la traducció pot utilitzar l'estàndard de la llengua meta sense gaires complicacions perquè els estàndards de dues llengües comparteixen moltes similituds amb relació a la denotació i la connotació. Si el text es troba escrit en una varietat dialectal concreta, Azevedo proposa, si es veu convenient i el traductor té la intenció de mostrar el dialecte, d'utilitzar una varietat de la llengua meta que tingui unes connotacions similars a la del text original. Ara bé, cal destacar que l'equivalència dialectal mai no serà completa a causa de la diferència entre

connotacions. Així doncs, en el cas d'un text en què hi hagi dues o més varietats dialectals la qüestió encara serà més complicada, ja que no només caldrà trobar dos equivalents per a cada dialecte a la llengua meta, sinó que entrarà en joc la relació que tenen aquestes dues varietats a nivell cultural.

Tornant a les estratègies de traducció dialectal de Perteghella, la quarta estratègia seria la localització dialectal ("dialect localization"). En aquest cas no es tracta només de trobar un dialecte anàleg al del text original, sinó també de canviar tots els referents culturals i el context de l'obra per tal que s'adaptin a la cultura meta.

Finalment, la cinquena estratègia de traducció dialectal seria l'estandardització ("standardization"). L'estandardització és la neutralització del dialecte de tal manera que s'utilitza la varietat estàndard de la llengua meta amb algunes característiques lingüístiques de registre informal.

Ainaud, Espunya i Pujol (2020: 114) també expliquen que hi ha una altra estratègia, "força estesa entre els professionals de la traducció", que consisteix a escriure "en dialecte" després del *verbum dicendi* en un diàleg per tal de destacar que un personatge s'expressa amb una varietat dialectal. Tanmateix, tal com assenyalen, aquesta tècnica pot comportar diversos problemes de traducció, per exemple si els personatges s'intenten imitar entre ells lingüísticament.

Si es vol realitzar una traducció dialectal paral·lela, en català hi ha dos grans blocs dialectals: l'oriental i l'occidental. El bloc oriental comprèn el català central, el septentrional, el baleàric i el català de l'Alguer, mentre que el bloc occidental consisteix en el català nord-occidental, el meridional i el sud-occidental. No obstant això, Pau Vidal (Birguglia, 2011: 275) comenta que les diferències entre els dialectes del català s'estan reduint a causa de "l'obsessió globalitzadora dels nous temps (que també afecta el llenguatge) i, segon, la televisió, que ho aplanarà tot". Ainaud, Espunya i Pujol (2020: 115) assenyalen en la mateixa línia que la Televisió de Catalunya no es desvia gaire de l'estàndard en el contingut que mostra. Tot i aquesta tendència, les diferències entre dialectes encara es troben prou marcades i es poden trobar traduccions dels traductors de les quals reflecteixen la variació dialectal i dels parlars de la llengua catalana, com ara *Il Pasticciccio* de Josep Julià, en què utilitza el català *xava*, l'empordanès, el pallarès i el valencià per traslladar quatre dialectes de l'italià (Birguglia, 2011: 273).

Pel que fa a la variació diastràtica, cal que el traductor sàpiga analitzar el nivell de formació del personatge i representar-lo al text meta. Aquest es pot deduir a través de la cura en la pronunciació, la riquesa i precisió lèxica i la complexitat i correcció de les estructures gramaticals segons la normativa lingüística que utilitza un personatge. No obstant això, Ainaud, Espunya i Pujol (2020: 115) comenten:

La frontera entre geoelecte i sociolecte és molt difusa, ens ho confirma el fet que, [...], alguns estudiosos com Julià i Slobodnik assenyalin que el geoelecte pot servir per caracteritzar socialment el personatge que el fa servir en el discurs directe. Però és que tot discurs directe combina marcadors de l'origen geogràfic i social i peculiaritats pròpies del llenguatge de l'usuari.

Per tant, un dialecte concret ja pot indicar la classe social d'un personatge per les seves connotacions culturals.

En el cas de la variació diastràtica de la llengua catalana, segons reflexiona Birguglia (2009: 42), “en general, todas las variedades sociales del catalán derivan del contacto con el castellano, sea por la inclusión de rasgos propios de esta lengua o por el rechazo a ultranza de ellos”. Tanmateix, caldria matisar que hi ha altres qüestions que influeixen sobre la variació diastràtica en català que no tenen a veure amb la influència del castellà. Per exemple, la riquesa i precisió lèxica i la correcció lingüística (qüestions que ja s'han esmentat al paràgraf anterior) i actualment la influència de l'anglès, entre altres.

4. ANÀLISI DE LA TRADUCCIÓ DE CÈSAR AUGUST JORDANA I PROPOSTA DE TRADUCCIÓ

4.1. Justificació de la tria de fragments i l'estratègia de la proposta de traducció

Per tal d'analitzar el trasllat de la variació diastràtica i dialectal a la traducció de Cèsar August Jordana (1929), que és l'única disponible en català, s'han seleccionat sis fragments representatius tenint en compte dos factors: la presència de marques dialectals i diastràtiques i la importància argumental del context.

Així doncs, per analitzar els fragments es seguirà la següent estructura: en primer lloc, s'analitzaran les marques dialectals i diastràtiques del fragment original i, en segon lloc, s'observarà com les ha traslladat Jordana. Finalment, en tercer lloc, es presentarà una proposta de traducció alternativa.

Quant a la proposta de traducció, s'ha optat per utilitzar l'estratègia de traducció dialectal paral·lela segons Perteghella (2002). Aquesta decisió s'ha pres tenint en compte la reflexió que la presència de marques dialectals en certs personatges de l'obra té una funció important a l'hora de caracteritzar-los socialment i donar una informació més completa sobre el context de l'obra. Per tant, s'han volgut traslladar aquestes marques a la traducció. El motiu pel qual no s'ha escollit l'estratègia de la compilació de dialectes és que trobar marques de diversos dialectes marcats pot resultar incoherent per al lector. Tampoc s'utilitza l'estratègia del pseudo-dialecte perquè ja hi ha prou recursos de la llengua catalana per poder traslladar un dialecte. Així doncs, a través de la traducció dialectal paral·lela es pretén obtenir un resultat coherent i, a més, connotat.

En aquest cas, doncs, a la proposta de traducció es podrà veure que s'utilitzen marques del parlar de la Plana de Vic, del dialecte del català central, que consisteixen en incorreccions molt freqüents de la zona. Per tal de confirmar que ho són, es consultarà el llibre *El parlar d'una família vigatana* (2014) de Joan Medina. Aquest parlar s'ha triat perquè continua sent part del dialecte central, en què es basa pràcticament la llengua estàndard catalana. D'aquesta manera s'aconsegueix que el text quedi marcat dialectalment, però que no produeixi un impacte de sorpresa gaire gran al lector, cosa que passaria si, per exemple, s'escollís el dialecte del català baleàric, ja que divergeix bastant de l'estàndard. Aquest impacte seria negatiu perquè el pacte de ficció entre l'obra i el lector es podria trencar per falta de versemblança.

A més, s'ha escollit el parlar de la Plana de Vic també per la connotació rural que se li atribueix. Aquesta zona comprèn gran part de la comarca d'Osona, en què, tal com demostra el Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació de la Generalitat de Catalunya hi ha un nivell alt de capacitat de boví, cosa que encaixa amb el context en què té lloc *Tess of the D'Urbervilles*.

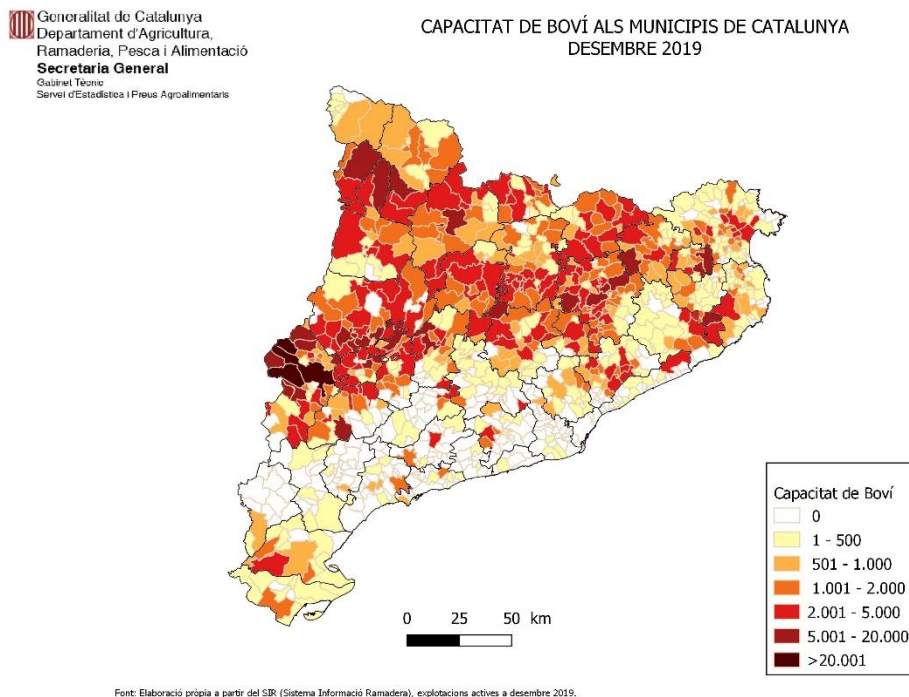

Figura 1. Capacitat de boví als municipis de Catalunya el desembre de 2019. Font: Departament d'Agricultura, Ramaderia Pesca i Alimentació de la Generalitat de Catalunya.

Ara bé, és important destacar que no s'ha escollit aquest parlar per motiu de classe social. A diferència de l'anglès, en què els dialectes, parlars o accents a vegades s'associen a una classe diastràtica (com per exemple és el cas de la Received Pronunciation, que actualment utilitzen principalment els membres de l'aristocràcia anglesa), en els dialectes del català aquest tipus de connotacions no són gaire habituals. Així doncs, en escollir el parlar de la Plana de Vic, el que es vol transmetre és que els parlants són d'una zona rural, mentre que la variació diastràtica es veurà a través d'altres marques, com ara incorreccions gramaticals generals i manlleus d'altres llengües no normativitzats.

4.2. Anàlisi dels fragments i proposta de traducció¹

4.2.1. Primer fragment

El primer fragment que s'analitzarà forma part de la conversa entre John Durbeyfield i el clergue Tringham. Aquest diàleg marca l'inici de la novel·la i desencadena tota la seva trama, ja que és llavors quan Durbeyfield descobreix la història dels seus avantpassats. A part de ser interessant a nivell argumental, també ho és perquè és el primer contacte que el lector té amb el dialecte de Dorset. Vegeu-ne la següent intervenció de John Durbeyfield:

(1) Well, I have heard once or twice, 'tis true, that my family had seen better days afore they came to Blackmoor. But I took no notice o't, thinking it to mean that we had once kept two horses where we now keep only one. I've got a wold silver spoon, and a wold graven seal at home, too; but, Lord, what's a spoon and seal? ... And to think that I and these noble D'Urbervilles were one flesh all the time. 'Twas said that my gr't-granfer had secrets, and didn't care to talk of where he came from... And where do we raise our smoke, now, parson, if I may make so bold; I mean, where do we D'Urbervilles live? (pàg. 9)

Aquí ja s'hi veuen sis marques dialectals, destacades de color turquesa: “'tis” (*it is*), “afore” (*afore*), “o't” (*of it*), “wold” (*gold*), “'twas” (*it was*), “gr't-granfer” (*great-grandfather*). A més, també s'hi observen característiques del discurs oral de registre informal, com ara expressions exclamatives (“but, Lord, what's a spoon and seal?”) o raonaments poc enllaçats o inacabats.

A la traducció de C. A. Jordana s'hi trasllada l'oralitat del discurs a través de dues exclamacions, una frase feta (“fer-ne cabal”) i oracions inacabades i inconnexes (com a l'original). A més, en lloc de la conjunció *com* utilitza “con” (“con tenim ara”), que podria ser una marca dialectal o de registre informal. Una altra característica que cal comentar de la traducció és el fet que es refereix al clergue Tringham com a mossèn, terme reservat per als clergues catòlics, tot i que pertany a l'església anglicana.

—És veritat que he sentit a dir una o dues vegades que la meva família havia conegut dies millors abans de venir a Blackmoor. Però no vaig fer-ne cabal; perquè em pensava que allò volia dir que en lloc d'un cavall, con tenim ara, n'haviem tingut dos. Tinc una cullera d'argent, molt vella, a casa, i un vell segell esculpit; però què és un segell esculpit, fet i

¹ La traducció completa dels fragments seleccionats es pot consultar a l'Annex.

fet?... I pensar que aquests nobles Urbervilles i jo som de la mateixa sang! Ja deien que el meu besavi servava un secret, que no li agradava d'explicar el seu origen... I on afoquem ara, mossèn Tringham, si em permeteu l'atreviment? Vull dir: on vivim ara els Urbervilles? (pàg. 13-14)

Una traducció alternativa que proposa aquest treball per a aquest fragment és la següent:

—Home, sí que és **vritat** que he sentit a dir una o **dugues** vegades que la meva família havia vist dies millors abans d'arribar a Blackmoor. Però no vaig fer-ne pas cabal, perquè em pensava que volia dir que abans havíem tingut dos cavalls en lloc d'un, com tenim ara. Tinc una cullera vella de plata i també un **sellu** antic esculpit, **prò**, redeu, què són una cullera i un **sellu**, al cap i a la fi?... I pensar que aquests nobles Urbervilles i jo som de la mateixa sang! Ja deien que el meu besavi tenia un secret, que no li agradava d'explicar el seu origen... I **agon** estem afocats ara, clergue Tringham, si em permeteu l'atreviment? Vull dir: on vivim, ara, els Urbervilles?

En aquest fragment s'ha conservat una expressió de la traducció de Jordana: “fer-ne cabal”. No obstant això, s'han actualitzat algunes expressions per tal que el lector actual les entengui amb més facilitat: en el cas de “servava”, en lloc de “guardar un secret”, que seria la col·locació més habitual, s'ha utilitzat el verb *tenir* perquè és més vague i demostra menys precisió lèxica. També s'ha volgut emfatitzar l'oralitat del discurs traduint el connector “well” del text original per “home”. A més, justament aquest verb es repeteix quatre vegades en un sol paràgraf, cosa que contribueix a marcar una varietat diastràtica baixa. Quant a “afoquem”, tot i que és un verb que transmet exactament el mateix que l'expressió en el text original “raise our smoke”, no està recollit al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans en forma de verb sinó com a adjectiu. Per tant, s'ha utilitzat l'adjectiu en aquesta proposta de traducció. Finalment, s'han introduït dues incorreccions molt freqüents del parlar de la Plana de Vic destacades de color gris: “vritat” (*veritat*) i “dugues” (*dues*). També s'ha afegit un barbarisme, “sellu” (*segell*), d'ús general, i dues incorrecció generals: “prò” (*però*) i “agon” (*a on*), que s'han destacat de color groc.

D'aquesta mateixa conversa també és interessant veure que el clergue introdueix un dialectalisme amb l'omissió del so /ð/ de “them”:

(2)None; though you once had **'em** in abundance, as I said, for you family consisted of numerous branches. In this county there was a seat of yours at Kingsbere, and another at

Sherton, and another in Millpond, and another at Lullstead, and another at Wellbridge.
(pàg. 9)

A la traducció de Jordana es conserva l'estil repetitiu de l'original pel que fa a l'enumeració de llocs amb polisíndeton, però no s'hi reflecteix la marca dialectal:

—Gens ni mica; i això que abans en posseïeu en abundor, com he dit, perquè la vostra família tenia moltes branques. En aquest comptat, teníeu una gran residència a Kingsbere, i una altra a Sherton, i una altra a Millpond, i una altra a Lullstead, i una altra a Wellbridge. (pàg. 14)

En canvi, a la proposta de traducció s'ha volgut marcar el dialecte a través de la paraula “numbru” (*número*), una incorrecció molt freqüent a la Plana de Vic, com també s'ha conservat el recurs literari de l'original:

—Gens ni mica. I això que abans en posseïeu en abundància, com he dit, perquè la vostra família tenia un gran **numbru** de branques. Teníeu una gran residència a Kingsbere, i una altra a Sherton, i una altra a Millpond, i una altra a Lullstead i una altra a Wellbridge.

4.2.2. Segon fragment

El segon fragment també forma part de la primera fase, “La fadrina”, i consisteix en una conversa que mantenen Mr. Durbeyfield, Mrs. Durbeyfield i la mestressa del bar on són en què decideixen enviar Tess a Trantridge per tal de conèixer els familiars que els queden. Per tant, és un fragment decisiu perquè és el que determina el destí de Tess.

Al diàleg entre aquests dos personatges s'hi observen diverses marques dialectals. A continuació s'analitzaran dues intervencions de Mrs. Durbeyfield en aquesta conversa, en què es poden veure, destacats de color gris, els següents dialectalismes: “’ee” (*you*), “’twill” (*it will*) i “’o” (*of*). Per tant, es tracta de trets gramaticals i fonètics.

- (3) ‘I’ve something to tell **’ee** that’s come into my head about that—a grand project!’ whispered his cheerful wife. ‘Here, John, don’t **’ee** see me?’ (pàg. 26)
- (4) ‘She is rich, and she’d be sure to take notice **’o’** the maid,’ continued Mrs Durbeyfield; ‘and **’twill** be a very good thing. I don’t see why two branches **’o’** one family should not be on visiting terms.’ (pàg. 27)

Jordana tradueix (3) sense marques dialectals, tot i que respecta el registre informal de la conversa amb exclamacions, paraules genèriques com “cosa” i punts suspensius:

—He de dir-vos una cosa que se m'ha acudit... un gran projecte! —murmurà animadament la seva muller,— Ep, John, no em veieu? (pàg. 36)

La proposta de traducció per a aquesta intervenció no conserva “cosa” per tal d'introduir-hi una incorrecció freqüent del parlar de la Plana de Vic, “ideia”. També s'ha utilitzat la incorrecció “esplicar” en lloc de *dir* perquè també és una d'aquestes incorreccions freqüents.

—Us he d'esplicar una idea que se m'ha acudit, una gran projecte! —va murmurar la seva dona animadament— Ep, John, que no em veieu?

Pel que fa a (4), Jordana no introdueix cap marca dialectal tampoc, i en aquest cas només hi ha una característica del registre col·loquial: una frase feta (“farà molt de cabal”).

—És rica, i és segur que farà molt de cabal de la noia —continuà Mrs. Durbeyfield;— i la cosa ens anirà de primera. No comprenc per què dues branques d'una mateixa família no es visitarien. (pàg. 37)

Per a aquesta intervenció aquest treball proposa introduir-hi una incorrecció freqüent de la Plana de Vic (destacada de color gris) i dues de generals (destacades de color groc) per tal d'ensenyar de manera evident el nivell de formació del personatge i de l'ambient del qual prové:

—És rica, i segur que es fixarà en la noia —continuà Mrs. Durbeyfield—, i això ens 'nirà d'allò més bé. No és pas extrany que dugues branques de la mateixa família es visitin.

A part de les intervencions de Mrs. Durbeyfield, també és interessant traslladar les del seu marit, Mr. Durbeyfield. Aquest personatge, tal com s'ha vist al primer fragment, utilitza el dialecte de Dorset d'una manera molt marcada. Com s'ha comentat, en aquesta novel·la és justament l'aparició freqüent del dialecte que deixa entreveure el nivell d'educació del personatge i, per tant, la varietat diastràtica del seu idiolecte. El següent fragment, però, no presenta cap marca dialectal a part de l'omissió de la lletra erra a “Pa'son”:

(5) ‘There is a lady of the name, now you mention it,’ said Durbeyfield. ‘Pa'son Tringham didn't think of that. But she's nothing beside we—a junior branch of us, no doubt, hailing long since King Norman's day.’ (pàg. 27)

A la traducció de Jordana d'aquesta intervenció, John Durbeyfield no utilitza cap marca dialectal, però es conserva l'estil informal de l'original amb els punts suspensius i una dislocació a la dreta (“no hi he pensat, en això”):

—És cert que hi ha una dama d'aquest nom, ara que me'n parlu —digué Durbeyfield.—
Mossèn Tringham no hi ha pensat, en això. Però no és res al costat nostre... una branca moderna de la nostra família, ben allunyada dels temps del rei Normand. (pàg. 37)

Tot i així, la caracterització del personatge no ha canviat, i és que el seu idiolecte continua estant impregnat de marques dialectals. Això es pot veure a la pàgina 29, és a dir, només dues pàgines després d'aquesta intervenció, en què diu:

Don't you be so sure o' that. From your nater 'tis my belief you've disgraced yourselves more than any o' us, and was kings and queens outright at one time

En aquesta intervenció ben propera al fragment (5) s'hi poden detectar dues omissions fonètiques del so /f/, una conjugació irregular del verb *to be* en passat (“[you] was”), la paraula “nater” per referir-se a “nature” i la contracció de “it is”: 'tis.

A la traducció de Jordana s'ha traslladat el registre informal del discurs a través d'una dislocació a la dreta (“no hi he pensat, en això”) i una interrupció del discurs marcada amb punts suspensius:

—És cert que hi ha una dama d'aquest nom, ara que me'n parlu —digué Durbeyfield.—
Mossèn Tringham no hi ha pensat, en això. Però no és res al costat nostre... una branca moderna de la nostra família, ben allunyada dels temps del rei Normand. (pàg. 37)

Així doncs, a la proposta de traducció d'aquest treball amb relació al fragment (5) s'ha considerat adequat incorporar-hi una incorrecció lingüística de la Plana de Vic i també dues de generals (“prò” [*però*] i “q'ho” [*que ho*]) per posar èmfasi a la classe social del personatge. D'aquesta manera el personatge manté una coherència lingüística. Vegeu-ne el resultat:

—Doncs sí que hi ha una senyora amb aquest nom, ara q'ho dius —respongué ell—. El clergue Tringham no ha pensat en dir-m'ho. Prò no és pas re comparada amb la nostra, ni de tros. Queda massa allunyada dels temps del rei Normand.

4.2.3. Tercer fragment

A continuació, es comentarà el tercer fragment seleccionat. Aquest forma part de la segona fase, anomenada “Ja no fadrina” i consisteix en una conversa entre Alec D’Urberville i Tess després de la violació. A més, és interessant lingüísticament perquè s’hi pot observar la diferència dialectal i diastràtica entre aquests dos personatges, encara que no sigui gaire marcada. No obstant això, aquests detalls són importants per tal d’acabar de copsar les característiques dels personatges i les seves relacions. Dues d’aquestes marques dialectals (“’tis” [*it is*] i “o” [*of*]) es poden observar en la següent intervenció de Tess:

- (6) **’Tis** quite true. If I had gone for love **o’** you, if I had ever sincerely loved you, if I loved you still, I should not so loathe and hate myself for my weakness as I do now!... My eyes were dazed by you for a little, and that was all. (pàg. 77)

La traducció de Jordana és la següent:

—És ben veritat. Si hagués vingut per amor de vós, si de debò us hagués estimat, si us estimés encara, no em faria tant de fàstic jo mateixa ni m’odiaria tant per la meva feblesa. (pàg. 104)

Com es pot comprovar, no s’ha traduït una oració: “My eyes were dazed by ypu for a little, and that was all”. Tampoc s’han traslladat les marques dialectals ni l’exclamació, però sí que s’ha conservat, en part, l’estil del text original amb la repetició del verb “estimar”.

A la proposta de traducció s’ha tingut en compte que la paraula “love” es repeteix tres vegades al text original i, per tal de mantenir l’estil, s’ha fet el mateix amb el verb *estimar*. S’ha tornat a ometre la lletra *e* a la paraula *veritat* (“vritat”) per traslladar el dialectalisme de “’tis” de l’original, i també s’ha afegit el connector “allavors” (*llavors* en català estàndard) per traslladar l’altre dialectalisme que s’observa en el text original (“o’ you”), així que s’ha fet una compensació. El fet d’afegir aquest adverbi reforça l’oració condicional i no suposa cap canvi semàntic amb relació al text original. A més, s’ha traduït l’oració final de la intervenció que Jordana no ha traduït. El resultat, doncs, és el següent:

—És ben **vritat**. Si hagués vingut perquè us estimava, si de debò us hagués estimat, si encara us estimés, **allavors** no em faria fàstic jo mateixa ni m’odiaria tant per la meva feblesa! Em va deixar ofuscada durant un temps, però això és tot.

4.2.4. *Quart fragment*

Pel que fa al quart fragment que s'analitzarà, es tracta d'una conversa entre Tess i la seva mare en què es pot veure la diferència del nivell lingüístic i formatiu entre els dos personatges. Forma part de la fase “Ja no fadrina” i narra la reacció de Mrs. Durbeyfield quan Tess torna embarassada a casa després de l'experiència a Trantridge.

El dialecte de Dorset es troba molt present a les intervencions de Mrs. Durbeyfield d'aquest fragment, tal com es mostra en aquestes quatre intervencions (7), (8), (9) i (10) destacat de color gris:

(7) ‘Well! —my dear Tess!’ exclaimed her surprised mother, jumping up and kissing the girl. ‘How **be ye**? I didn't see you till you **was** in upon me! Have you come home to be married?’ (pàg. 81)

Aquí s'hi pot trobar una conjugació irregular del verb *to be* per a la segona persona singular del present d'indicatiu (“be”) i del passat simple (“was”). Aquestes dues característiques dialectals són molt freqüents al llarg de la novel·la.

Pel que fa a (8), s'utilitza el pronom “thou”, un arcaisme freqüent en el dialecte de Dorset, per tal de referir-se a “you”, el pronom personal fort de segona persona del singular en funció de subjecte. A més, es troba contret amb “hast”, una conjugació també arcaica per a aquesta persona gramatical del verb *to have*. La següent marca dialectal és “’ee” (*yee*), que es refereix a la mateixa persona que “thou”.

(8) ‘And yet **th'st** not got him to marry **'ee**!’ reiterated her mother. ‘Any woman would have done it but you, after that!’ (pàg. 81)

A la intervenció (9) s'hi torna a observar l'aparició del pronom personal *yee* (“didn't ye think”; “his love for'ee”), l'omissió de /f/ a “o' thinking” i a “come out o' this”, un mot propi del dialecte, “teave”, que significa esforçar-se, i l'auxiliar del passat “did” que en el dialecte de Dorset indica una acció habitual en el temps en què es conjuga.

(9) ‘It would have been something like a story to come back with, if you had!’ continued Mrs Durbeyfield, ready to burst into tears of vexation. ‘After all the talk about you and him which has reached us here, who would have expected it to end like this! Why didn't **ye** think of doing some good for your family instead **o'** thinking only of yourself? See how I've got to **teave** and slave, and your poor weak father with his heart clogged like a dripping-pan. I **did** hope for something to come out **o'** this! To see what a pretty pair you and he made that day when you drove away together four months ago! See what he has

given us—all, as we thought, because we were his kin. But if he’s not, it must have been done because of his love for ‘ee. And yet you’ve not got him to marry!’ (pàg. 81-82)

Amb relació a (10), s’hi troba una contracció (“it is” passa a ser “’tis”), una omisió del so /θ/ a “wi’ him” i l’ús de dues paraules pròpies del dialecte: “hontish” (*haughty*, ‘esquerp/a’) i “nater” (*nature*, ‘natura’):

(10) ‘I thought if I spoke of his fond feelings and what they might lead to, you would be hontish wi’ him and lose your chance,’ she murmured, wiping her eyes with her apron. ‘Well, we must make the best of it, I suppose. ’Tis nater, after all, and what do please God!’ (pàg. 82)

Jordana tradueix totes aquestes intervencions sense marques dialectals. A més, la mare parla de vós a la seva filla, cosa que sorprèn en certa manera, ja que sovint el tractament de vós era de fills a pares, en aquesta direcció. Aquest tractament fa que el registre informal que s’aconsegueix a través d’exclamacions, frases inacabades i preguntes retòriques quedi més amagat. Tampoc s’hi veuen marques diastràtiques a part d’“el cor més tapat que una greixonera”, que és una comparació que serveix per descriure un terme mèdic que la senyora desconeix. Vegeu a continuació la traducció de Jordana de les intervencions (7), (8), (9) i (10):

—Teresa! D’on sortiu, filla? —digué la mare, sorpresa, i es posà dreta d’un salt i besà la noia.— Com esteu? No us he vist fins que us he tingut a sobre. Heu tornat a preparar les noccs? (pàg. 109-110)

—I tanmateix no heu aconseguit que es casi amb vós! —insistí la seva mare—. Qualsevol altra dona ho hauria fet! (pàg. 110)

—Si ho haguéssiu aconseguit hauríeu tornat amb una bona història a explicar —continuà Mrs. Durbeyfield, a punt de plorar d’enuig.— Després de totes les enraonies a base d’ell i vós que han arribar ací, ¿qui s’hauria imaginat que la cosa acabaria d’aquesta manera? ¿Per què no pensàveu a fer alguna cosa per la família en lloc de només pensar en vós mateixa? Mireu com m’he d’escarrassar, i el vostre pobre pare amb el cor més tapat que una greixonera. Jo em creia que en sortiria alguna cosa! ¡Tan bona parella que fèieu aquell dia que se us en va dur amb el xarret, ara fa quatre mesos! Mireu el que ens ha donat... tot, pensàvem, a causa del parentiu. Però si no ens és parent, ho ha d’haver fet per amor vostre. I tanmateix no heu aconseguit que es casi amb vós! (pàg. 110)

—Vaig pensar que si us parlava del seu amor i el que podia portar, us desagradaria i perdrieu l'avinentsa —murmurà, eixugant-se els ulls amb el davantal.— Bé; farem bona cara al mal temps. Al capdavall, no passa res que Déu no vulgui. (pàg. 111)

L'alternativa de traducció que proposa aquest treball per a la intervenció (7) no presenta incorreccions, ja que s'ha optat per utilitzar una estratègia de compensació i situar-les a dues intervencions de Mrs. Durbeyfield que es troben tot seguit. Així doncs, la traducció de (7) és:

—Òndia! Si ets tu, Tess! —digué la mare, sorpresa, i s'aixeca amb un salt i besà la noia—. Com estàs? No t'he vist fins que ja t'he tingut a sobre. Que vens a preparar el casament?

I les dues intervencions en què s'han fet les compensacions són les següents:

—Vatua l'olla! Que no farà el que li toca, el teu cosí?

—**A vere**, vine, que no m'ho has dit tot —digué.

A més, cal destacar que s'ha optat per no traduir els noms propis de la novel·la, que és una tendència de traducció que es segueix bastant actualment (amb algunes excepcions com ara en noms propis amb jocs de paraules o connotacions).

Per al text original (8), a la proposta s'hi troba una incorrecció freqüent de la Plana de Vic (“consevól” en lloc de *qualsevol*) i una incorrecció gramatical general com a característica del nivell educatiu del personatge (“hagués” en lloc de *hauria*).

—I, tot i així, no has aconseguit que es casi amb tu! **Consevól** altra dona ho **hagués** fet menys tu, en aquesta situació!

Quant a la intervenció (9), també s'ha utilitzat la forma “hagués” en lloc de la condicional *hauria* i dues incorreccions generals més: “allavorens” (*llavors*) i “de mentres” (*mentrestant*) i “lo” (*el que*). També s'hi ha introduït dues incorreccions molt freqüents a la Plana de Vic: “vosatros” (*vosaltres*) i “set” (*estat*).

—**Allavorens** sí que **hagués** estat una bona notícia per explicar! —continuà Mrs. Durbeyfield, a punt d'esclafir a plorar d'enuig—. Després de tota l'enraonament que ens ha arribat sobre **vosatros** dos, qui hauria dit que s'acabaria així? Per què no pensaves en el bé de la teva família, en lloc de només en el teu? Mira com m'he d'escarrassar...I el teu pobre pare emmalaltit, amb el cor tapat com una greixonera. I **de mentres** jo me n'anava

fent pagues! Tan bona parella que fèieu fa quatre mesos, quan us en vau anar junts... I ara mira lo que ens ha deixat! I tot perquè ens pensàvem que érem parents. Però si en realitat no ho som, deu haver set perquè t'estima. I, així i tot, no l'has convençut perquè es casi amb tu!

Per acabar, per a la novena intervenció (10) a l'original es presenten quatre petites marques dialectals, però a la proposta de traducció s'ha optat per utilitzar una expressió col·loquial freqüent a la Plana de Vic (“anar-sen a can PISTRAUS”) i el barbarisme “bueno” com a marca diastràtica.

—Em pensava que si et parlava del seu amor i del que podia comportar series esquerpa amb ell i tot se n'aniria a can PISTRAUS —va murmurar, eixugant-se els ulls amb el davantal—. Bueno, al mal temps, bona cara. Al capdavant, el que està fet, fet està, i que sigui el que Déu vulgui!

En aquest tercer fragment que s'està analitzant Tess utilitza l'anglès estàndard en totes les ocasions menys en una intervenció, marcada de color turquesa:

(11) ‘O mother, my mother!’ cried the agonized girl, turning passionately upon her parent as if her poor heart would break. ‘How could I be expected to know? I was a child when I left this house four months ago. Why didn’t you tell me there was danger in men-folk? Why didn’t you warn me? Ladies know what to fend hands against, because they read novels that tell them of these tricks; but I never had the chance o’ learning in that way, and you did not help me!’

Jordana tradueix la intervenció sense aquesta marca dialectal:

—O mare, mare! —exclamà la noia, girant vers Joana un esguard angoixós com si el cor hagués d’esberlar-se-li.— Com volíeu que ho sabés? Era un infant, quan vaig sortir de casa ara fa quatre mesos. Per què no em dèieu que hi havia perill? Les senyores saben de què han de guardar-se perquè llegeixen llibres que expliquen aquests paranys; però jo mai no he tingut ocasió d’assabentar-me’n així, i vós no m’ajudàreu!

A la traducció proposada en aquest treball també s’hi trasllada aquesta petita marca amb un error molt comú marcat de color groc: la velarització del verb *saber*.

—Ai, mare, mare! —exclamà la noia afligida, girant-se cap a Joan apassionadament, com si el cor se li hagués d’esberlar—. Com volíeu que ho sapigués? Només era una nena quan vaig sortir de casa fa quatre mesos. Per què no em vau explicar els perills que podia trobar amb els homes? Per què no me’n vau avisar? Les dones saben què han d’evitar

perquè llegeixen novel·les que expliquen aquests paranys, però jo en vaig tenir mai l'ocasió, i vós no em vau ajudar!

4.2.5. Cinquè fragment

El quart fragment que s'analitzarà apareix a la tercera fase de la novel·la, “La revifalla” i descriu la primera vegada que el pagès Mr. Crick i Tess parlen quan ella arriba a Talbothays. S'hi pot veure un discurs molt marcat dialectalment de part del pagès i, per tant, un contrast notable amb l'idiome de Tess. Vegeu aquestes dues intervencions de Mr. Crick ([12] i [13]) amb les marques dialectals de color turquesa:

(12) ‘Oh —**ay**, I **knowed yer** mother very well,’ he said terminatively. ‘And I heard of her marriage. And a aged woman of ninety that used to live **nigh** here, but is dead and gone long ago, once told me that the family **yer** mother married into Blackmoor Vale came originally from these parts, and that **'twere** a old ancient race that had all but perished off the eart —though the new generations didn't know it. But, Lord, I took no notice of the old woman's ramblings, not I.’ (pàg. 107)

(13) Well, I suppose you'll want a dish **o'tay**, or victuals of some sort, **hey**? Not yet? Well, do as **ye** like about it. But faith, if **'twas** I, I should be as dry as a **kex wi'** travelling so far.’ (pàg. 107)

A part de trets fonètics (“’itwas”; “’twere”; “wi’”; “o’”) i trets gramaticals (“yer”; “knowed”, “a aged; “a old”) aquestes dues intervencions també contenen lèxic propi del dialecte de Dorset, com ara “kex” (la tija seca d’algunes plantes), “ay” (una exclamació afirmativa), “nigh” (*near*), i “hey” (una exclamació amb funció fàtica).

A la traducció de Jordana aquests dos fragments es tradueixen utilitzant un registre més col·loquial en comparació amb els altres personatges. Així doncs, es crea un contrast semblant al del text original, encara que amb un mecanisme diferent. Per tal d’aconseguir aquest nivell diafàsic inferior, el personatge utilitza frases fetes com “fa malves” o “fer cabal”. També hi ha una incorrecció pel que fa a la formació de la paraula “desvarieigs”.

—Sí, sí; coneixia molt bé la vostra mare —digué acabant—. I vaig sentir a dir que s’havia casat. I una dona molt vella, que ja havia arribat als noranta i vivia a la vora d’aquí, però que ja fa temps que fa malves, em va dir una vegada que l’home amb qui s’havia casat la vostra mare a la vall de Blackmoor era d’una família originària de per aquí, d’una antiga

raça que gairebé estava esborrada del món, cosa que les noves generacions no sabien. Però, Senyor!, no vaig fer cabal d'aquells **desvarieigs** de la vella, ca! (pàg. 144)

—Bé; suposo que voldreu prendre alguna coseta, no? No encara? Bé, bé; vós mateixa. Però el que és jo, després de la caminada que heu fet, estaria més sec que una tija de cicuta. (pàg. 145)

La traducció alternativa de (12) i (13) d'aquest treball proposa que el pagès Mr. Clark utilitzi una incorrecció lingüística freqüent a la Plana de Vic que, segons comenta Jaume Medina a *El parlar d'una família vigatana* (2014), està en rescissió: el ieisme. S'ha optat per aquesta opció per tal de diferenciar-lo encara més de la resta de personatges, ja que és el que més utilitza el dialecte de Dorset del text original. Així doncs, pronuncia la paraula *vella* com a “veia”. A part, s'han introduït incorreccions freqüents de la Plana de Vic (que es poden observar de color gris a les següents intervencions), incorreccions generals (de color groc) i característiques del registre informal (com ara expressions: “gens ni gota”, “anar-se'n a l'altre món”).

—Ai, sí, coneixia molt bé **a** la vostra mare—va dir ja per acabar—. I vaig sentir que s'havia casat. I una senyora molt veia de més de noranta anys que vivia per aquí **prop**, però que ja fa temps que se'n va anar a l'**atre** món, un dia em va **esplicar** que es va casar a la va de Blackmoor amb un home d'una família de **per'qui**. Era d'una antiga raça que ja **casi** havia desaparegut del món, encara que les noves generacions no ho sabien. Però, Déu meu! No en vaig pas fer-ne cabal, gens ni gota!

—Bé, suposo que deveu **volguer** alguna cosa per picar, no? Encara no? Apa, doncs feu el que vulgueu, però si fóssiu jo, estaria més seca que una pansa després de tant caminar.

4.2.6. Sisè fragment

El sisè i últim fragment forma part del clímax de la novel·la. Es troba a la quarta fase, “La conseqüència”, i consisteix en una conversa entre Angel Clare i Tess el dia després que ella li expliqui els esdeveniments a Trantridge. Majoritàriament, s'utilitza la varietat estàndard, ja que, com s'ha comentat anteriorment, l'idiome de Tess va apropant-se cada vegada més a la varietat estàndard a mesura que es va relacionant amb personatges d'una classe més alta. Ara bé, el que és interessant d'aquest fragment és que, quan sent una emoció forta, Tess deixa escapar una marca dialectal que cal traslladar al text meta.

(14) ‘But, Angel,’ she pleaded, enlarging her eyes in calm unconcern upon him, ‘it was thought of entirely on your account—to set you free without the scandal of the divorce that I thought you would have to get. I should never have dreamt of doing it on mine. However, to do it with my own hand is too good for me, after all. It is you, my ruined husband, who ought to strike the blow. I think I should love you more, if that were possible, if you could bring yourself to do it, since there’s no other way of escape for ’ee. I feel I am so utterly worthless! So very greatly in the way!’ (pàg. 202)

Jordana tradueix el fragment sense aquesta marca dialectal. Això fa que no quedi tan plasmada lingüísticament la manera que aquesta situació l’afecta emocionalment:

—Però Àngel —pledejà ella, i els ulls se li engrandien en una indiferència serena;— jo només volia fer-ho per vós... perquè fóssiu lliure sense l’escàndol del divorci que jo em creia que obtindríeu. Mai no hauria pensat a fer-ho per esguard de mi. Tanmateix, fer-ho amb les meves mans mateixes és massa bo per a mi. Sou vós, de qui jo sóc la dissort, que hauríeu de dar el cop. Crec que encara us estimaria més si fos possible, si us podíeu decidir a fer-ho, puix que no hi ha altra escapatòria per a vós. Em sento tan indigna! Sé que faig tanta nosa! (pàg. 319)

La proposta de traducció introdueix dues incorreccions: “sinós” (*sinó*), d’alta freqüència a la Plana de Vic i “prò” (*però*), una incorrecció general, per tal d’aconseguir l’objectiu del text original. Són dues i no només una perquè el lector vegi que no es tracta d’un error tipogràfic, sinó que es desitja produir un efecte concret:

—Però, Angel —implorà, observant-lo amb els ulls engrandits, plens d’una indiferència serena—, només ho volia fer per vós, per estalviar-vos l’escàndol del divorci que creia que voldríeu. Mai no ho hauria fet per mi. Tanmateix, no em mereixo que jo mateixa em condemni, **sinós** que sou vós, el meu malaurat marit, que hauríeu de donar l’estocada. Crec que encara us estimaria més, si és que això fos possible, si ho féssiu vós mateix, ja que no teniu cap altra escapatòria. Em sento tan absolutament indigna! Sé que faig tanta, **prò** que tanta nosa!

5. CONCLUSIONS

La novel·la *Tess of the D'Urbervilles* (1891) de Thomas Hardy presenta característiques del naturalisme i de la novel·la victoriana. Per tant, guiat per la influència d'aquests dos moviments literaris Hardy mostra la diferència entre classes socials en aquesta obra ambientada el segle XIX al sud-oest d'Anglaterra i ho fa no només a través de l'argument i el context, sinó també mitjançant la llengua.

Així doncs, tal com s'ha comprovat a través de l'anàlisi de la novel·la, el mecanisme principal per tal de distingir personatges de classes socials diferents són els dialectalismes. A l'Anglaterra victoriana alguns dialectes o accents estaven relacionats amb el nivell diastràtic dels seus parlants, així que no és estrany veure aquesta associació a l'obra. Concretament, s'ha pogut comprovar a través de l'anàlisi de fragments seleccionats de la novel·la que com més s'allunya de l'estàndard l'idiolecte d'un parlant a través de l'ús de marques dialectals, més baixa és la classe social a la qual pertany. *Grosso modo*, es distingeixen dos nivells diastràtics a la novel·la: la classe baixa treballadora del camp, que s'expressa amb marques dialectals molt evidents i freqüents (amb personatges com Mr. i Mrs. Durbeyfield o Mr. Crick) i la classe mitjana-alta, que procura no desviar-se gaire o gens de l'anglès estàndard (amb personatges com Alec D'Urberville, d'una família burgesa que ha comprat aquest cognom, o Angel Clare, el pare del qual és clergue).

Tot i així, no tracta tots els personatges d'una classe social de la mateixa manera lingüísticament: Tess Durbeyfield, la protagonista, encara que formi part d'una família de classe baixa, com que ha rebut certa educació formal, té un idiolecte allunyat del dels seus pares i germans. Per tant, quan hi manté una conversa es veuen menys marques dialectals en les seves intervencions que en les dels altres personatges de classe baixa. Ara bé, quan al principi de la novel·la parla amb personatges d'una classe més alta, es poden observar més dialectalismes en el seu discurs. A més, Hardy intenta mostrar a través de la llengua l'escalada social de Tess a mesura que va establint relació amb personatges de classe més alta com Alec D'Urberville o Angel Clare, així que la quantitat de dialectalismes que utilitza va disminuint al llarg de l'obra.

Un segon mecanisme per caracteritzar socialment els personatges són les marques diastràtiques. Durant l'anàlisi de l'obra original ha estat de gran ajuda consultar *A glossary of the Dorset dialect with a grammar of its word shapening and wording*

(1886) de William Barnes per tal de saber distingir les marques dialectals de les incorreccions gramaticals i imprecisions lèxiques. Tot i així, hi ha hagut un quants casos de marques dialectals que no s'hi han trobat reflectides tot i ser sistemàtiques i ser utilitzades per més d'un personatge (per exemple, la conjugació del verb *to be* en segona persona del plural i singular del passat simple: "you was"), així que a causa de la seva aparició freqüent per part de diversos personatges s'han considerat dialectalismes també. En canvi, no s'han considerat dialectalismes, sinó incorreccions, aquelles irregularitats que només apareixen en l'idiome d'un personatge ("If I was", per exemple, en lloc d'"If I were") i que no es troben recollides en aquest glossari ni en altres fonts d'informació consultades, com ara diccionaris monolingües generals. La conclusió a la qual s'ha arribat després d'aquesta anàlisi és que les marques diastràtiques es mostren principalment a través de molt poques incorreccions lingüístiques i que, per tant, no són el mecanisme principal per reflectir la classe social dels personatges.

Pel que fa a la traducció de Cèsar August Jordana de *Tess of the D'Urbervilles*, publicada l'any 1929, a l'hora de traslladar les marques dialectals de la novel·la original, ha utilitzat principalment l'estandardització (Perteghella, 2002), és a dir, ha neutralitzat els dialectalismes del text original. Es podria considerar que hi ha també algun cas de compilació de dialectes (Perteghella, 2002) amb paraules com "con" (en lloc de *com*), tot i que també podrien ser marques del registre informal. Es pot afirmar amb certesa, però, que Jordana ha compensat l'estandardització del text original a través de l'ús d'un registre informal, amb una gran quantitat de frases fetes i exclamacions. Un altre element que s'ha tingut en compte a l'hora de realitzar l'anàlisi d'aquesta traducció, que és l'única que s'ha publicat en català d'aquesta obra, és que la llengua catalana ha evolucionat des que es va publicar i, per tant, s'hi utilitza lèxic que pot resultar arcaic, però no per això incorrecte.

A l'hora de realitzar la traducció alternativa de sis fragments representatius que proposa aquest treball de fi de grau, s'han estudiat les possibles estratègies de traducció segons Perteghella (2002): la compilació de dialectes, la traducció a través d'un pseudo-dialecte, la traducció dialectal paral·lela, la localització dialectal i l'estandardització. Tenint en compte el pes i la importància del dialecte en el text original, s'ha optat per descartar les dues últimes estratègies i, per seleccionar una de les tres primeres estratègies, s'ha tingut present la tendència que segueix en aquests casos la traducció al

català i s'ha conclòs que les dues més freqüents en general són la compilació de dialectes i la traducció dialectal paral·lela.

Per tal de poder traslladar la connotació rural del text original i, sobretot, mantenir certa coherència lingüística perquè no es trenqui el pacte de ficció entre l'obra i el lector, s'ha escollit la traducció dialectal paral·lela. Així doncs, la traducció proposada utilitza marques del parlar de la Plana de Vic, concretament incorreccions que hi són molt freqüents. El fet que sigui un parlar del dialecte central fa que s'allunyi prou de l'estàndard per observar-hi diferències, però que a l'hora es pugui entendre fàcilment i no produeixi una sensació de sorpresa i estranyesa gaire gran al lector. Una altra justificació important per a aquesta tria és el fet que aquest parlar s'associï a una zona rural, en què la indústria agroalimentària té molt de pes.

Una altra característica que cal comentar sobre la traducció proposada dels sis fragments és que s'ha mantingut el registre informal del text original i s'hi han introduït marques diastràtiques de la llengua catalana en general, sobretot incorreccions gramaticals. Això es deu al fet que en català no es tendeix gaire a associar un dialecte amb una classe social concreta, a diferència de la llengua anglesa, i, per tant, és necessari distingir els personatges de classes socials diferents a través de marques diastràtiques.

Com a conclusió final, caldria afegir que aquest treball ha estat complex sobretot amb relació a l'anàlisi del text original. Tot i l'ajuda del glossari de William Barnes (1886) i altres articles en què es detallaven alguns elements del dialecte de Dorset, com ara el d'Emilie Loriaux (2016) o el de Jorge Braga (2016), ha estat complicat poder diferenciar entre les marques dialectals i les incorreccions lingüístiques del text original. Per tant, seria molt interessant que en una recerca futura es realitzés una anàlisi exhaustiva de les marques dialectals a *Tess of the D'Urbervilles* i de les incorreccions lingüístiques d'aquesta obra d'una manera comparativa.

6. BIBLIOGRAFIA

Ainaud, J., Espunya, A., Pujol, D. (2020). *Manual de traducció anglès-català*. <https://repositori.upf.edu/handle/10230/44583>

Austin, L. (1991). The Language of Thomas Hardy, and: Hardy the Writer: Surveys and Assessments, and Thomas Hardy and His God: A Liturgy of Unbelief, and: Thomas Hardy (review). *MFS Modern Fiction Studies*, 37(2), 291-295. DOI: <https://doi.org/10.1353/mfs.0.0960>

Azevedo, M. (1998). "Orality in translation: Literary Dialect from English into Spanish and Catalan". *Sintagma: Revista de lingüística*, 10, 227-43. <https://dialnet-unirioja-es.sare.upf.edu/servlet/articulo?codigo=128900>

Braga, J. (2016). "Thomas Hardy's Dialect in Spanish Translation: The Reception of Tess of the D'Urbervilles". *Status Quaestionis. A Journal of European and American Studies*, 11, 17-41. <https://doi.org/10.13133/2239-1983%2F13831>

Briguglia, C. (2009). *La traducción de la variación lingüística en el catalán literario contemporáneo. Las traducciones de Pasolini, Gadda y Camilleri* (Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Catalunya). <https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/7574/tcb.pdf?sequence=1> Amaya

Briguglia, C. (2011). "Traduir el dialecte: entrevista a Joan Casas, Josep Julià i Pau Vidal". *Quaderns. Revista de traducció*, 18, 267-278. <https://www.raco.cat/index.php/QuadernsTraduccio/article/view/245290>

Burton, T., Ruthven, K. (2009). "Dialect Poetry, William Barnes and the Literary Canon". *ELH*, 76(2), 309-341. <http://www.jstor.org/stable/27742938>

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació. (2019). *Capacitat de boví municipis de Catalunya*. [Consulta: 15 d'abril de 2021]. http://agricultura.gencat.cat/web/.content/de_departament/de02_estadistiques_observatoris/02_estructura_i_produccio/03_estadistiques_ramaderes/mapes_de_distribucio/arxius_estatics/bovi/Capacitat-bovi-2019.jpg

Ferguson, S. (1998). "Drawing Fictional Lines: Dialect and Narrative in the Victorian Novel". *Race, Gender, Religion, and Other Dangerous Things*, 32(1), 1-17. <https://www.jstor.org/stable/42946406>

Hardy, T. (1891). *Tess of the D'Urbervilles* (3a ed.). Penguin Classics.

Hardy, T. (1979). *Teresa dels Urbervilles* (2a ed.). Edicions Proa.

Herbert, L. (1970). "Hardy's Views in Tess of the D'Urbervilles". *ELH*, 37(1), 77-94. DOI:10.2307/2872275

Jann, R. (2000). "Hardy's Rustics and the Construction of Class". *Victorian Literature and Culture*, 28(2), 411-425. <http://www.jstor.org.sare.upf.edu/stable/25058527>

Loriaux, E. (2016). "Thomas Hardy's Use of the Dorset Dialect: 'A Memory of William Barnes'". *The Thomas Hardy Journal*, 32, 104-112. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/48568881>

Medina, J. (2014). *El parlar d'una família vigatana*. Llibres de l'Índex.

Millgate, M. (2021). *Thomas Hardy*. *Encyclopedia Britannica*. [Consulta: 13 de març de 2021]. <https://www.britannica.com/biography/Thomas-Hardy>

Perthegella, M. (2002). "Language and Politics on Stage: Strategies for Translating Dialect and Slang with References to Shaw's Pygmalion and Bond's Saved". *Translation Review*, 64, 45-53. <http://dx.doi.org/10.1080/07374836.2002.10523826>

Rogers, K. (1975). "Women in Thomas Hardy". *The Centennial Review*, 19 (4), 249-258. <https://www.jstor.org/stable/23738074>

7. ANNEX²

Taula 1. Primer fragment

Text original	Traducció de C.A. Jordana	Proposta de traducció
<p>‘Well, I have heard once or twice, ’tis true, that my family had seen better days afore they came to Blackmoor. But I took no notice o’t, thinking it to mean that we had once kept two horses where we now keep only one. I’ve got a wold silver spoon, and a wold graven seal at home, too; but, Lord, what's a spoon and seal? ... And to think that I and these noble D’Urbervilles were one flesh all the time. ’Twas said that my gr’t-granfer had secrets, and didn’t care to talk of where he came from... And where do we raise our smoke, now, parson, if I may make so bold; I mean, where do we D’Urbervilles live?</p> <p>‘You don't live anywhere. You are extinct—as a county family.’</p>	<p>—És veritat que he sentit a dir una o dues vegades que la meva família havia conegut dies millors abans de venir a Blackmoor. Però no vaig fer-ne cabal; perquè em pensava que allò volia dir que en lloc d’un cavall, con tenim ara, n’havíem tingut dos. Tinc una cullera d’argent, molt vella, a casa, i un vell segell esculpit; però què és un segell esculpit, fet i fet?... I pensar que aquests nobles d’Urbervilles i jo som de la mateixa sang! Ja deien que el meu besavi servava un secret, que no li agradava d’explicar el seu origen... I on afoquem ara, mossèn Tringham, si em permeteu l’atreviment? Vull dir: on vivim ara els Urbervilles?</p> <p>—No viviu enlloc. Us heu extingit... com a gran</p>	<p>—Home, sí que és veritat que he sentit a dir una o dugues vegades que la meva família havia vist dies millors abans d’arribar a Blackmoor. Però no en vaig fer pas cabal, perquè em pensava que volia dir que abans havíem tingut dos cavalls en lloc d’un, com tenim ara. Tinc una cullera vella de plata i també un sellu antic esculpit, prò, redeu, què són una cullera i un sellu, al cap i a la fi?... I pensar que aquests nobles Urbervilles i jo som de la mateixa sang! Ja deien que el meu besavi tenia un secret, que no li agradava d’explicar el seu origen... I agon estem afocats ara, clergue Tringham, si em permeteu l’atreviment? Vull dir: on vivim, ara, els Urbervilles?</p> <p>—Enlloc. Us heu extingit com a gran família.</p>

² Els dialectalismes del text original es mostren destacats de color turquesa i les incorreccions de color fúcsia. Pel que fa a la proposta de traducció, les incorreccions molt freqüents a la Plana de Vic es troben de color gris i les incorreccions generals es destaquen de color groc, tal com es fa també a la traducció de Jordana.

<p>‘That’s bad.’</p> <p>‘Yes—what the mendacious family chronicles call extinct in the male line —that is, gone down—gone under.’</p> <p>‘Then where do we lie?’</p> <p>‘At Kingsbere-sub-Greenhill: rows and rows of you in your vaults, with your effigies under Purbeck-marble canopies.’</p> <p>‘And where be our family mansions and estates?’</p> <p>‘You haven’t any.’</p> <p>‘Oh? No lands neither?’</p> <p>‘None; though you once had ’em in abundance, as I said, for you family consisted of numerous branches. In this county there was a seat of yours at Kingsbere, and another at Sherton, and another in Millpond, and another at Lullstead, and another at Wellbridge.’</p>	<p>família.</p> <p>—Malament.</p> <p>—Sí! Les cròniques, mentideres, de la família expliquen que se n’ha extingit la successió directa masculina! És a dir, que ha caigut, s’ha enterrat.</p> <p>—I on jaiem, doncs?</p> <p>—A Kingsbere-sub-Greenhill; fileres i més fileres d’Urbervilles dintre els vostres panteons, amb les efígies sota dossers de marbre.</p> <p>—I les nostres propietats, on són?</p> <p>—No us en resta ni una,</p> <p>—Què, ni una mica de terra?</p> <p>—Gens ni mica; i això que abans en posseïeu en abundor, com he dit, perquè la vostra família tenia moltes branques. En aquest comptat, teníeu una gran residència a Kingsbere, i una altra a Sherton, i una altra a Millpond, i una altra a Lullstead, i</p>	<p>—Que malament.</p> <p>—Sí, les cròniques de la família, mentideres, expliquen que us heu extingit per successió directa masculina. És a dir, que esteu acabats i enterrats.</p> <p>—I agon jaiem, doncs?</p> <p>—A Kingsbere-sub-Greenhill hi ha fileres i més fileres d’Urbervilles dintre els vostres panteons, amb les efígies sota dossers de marbre de Purbeck.</p> <p>—I les nostres mansions o finques, on són??</p> <p>—No us en queda cap ni una.</p> <p>—Com? Ni una mica de terra?</p> <p>—Gens ni mica. I això que abans en posseïeu en abundància, com he dit, perquè la vostra família tenia un gran numbru de branques. Teníeu una gran residència a Kingsbere, i una altra a Sherton, i una altra a Millpond, i una altra a Lullstead i una altra a Wellbridge.</p>
--	--	--

<p>‘And shall we ever come into our own again?’</p> <p>‘Ah—that I can't tell!’ (pàg. 9)</p>	<p>una altra a Wellbridge.</p> <p>—I no tornarem mai a tenir el nostre?</p> <p>—Ah, això sí que no ho sé! (pàg. 13-14)</p>	<p>—I recuperarem mai la nostra glòria?</p> <p>—Ah, això sí que no ho sé!</p>
---	--	---

Taula 2. Segon fragment

Text original	Traducció de C.A. Jordana	Proposta de traducció
<p>'I've something to tell 'ee that's come into my head about that—a grand project!' whispered his cheerful wife. 'Here, John, don't 'ee see me?' She nudged him, while he, looking through her as through a window-pane, went on with his recitative.</p> <p>'Hush! Don't 'ee sing so loud, my good man,' said the landlady; 'in case any member of the Govern'ment should be passing, and take away my licends.'</p> <p>'He's told 'ee what's happened to us, I suppose?' asked Mrs Durbeyfield.</p> <p>'Yes—in a way. D'ye think there's any money hanging by it?'</p> <p>'Ah, that's the secret,' said Joan Durbeyfield sagely. 'However, 'tis well to be kin to a coach, even if you don't ride in 'en.' She dropped her</p>	<p>—He de dir-vos una cosa que se m'ha acudit... un gran projecte! —murmurà animadament la seva muller,— Ep, John, no em veieu?</p> <p>Va tocar-lo amb la mà, mentre ell, mirant a través d'ella com si fos transparent, continuava el seu recital.</p> <p>—Calleu! No canteu tan fort, bon home —digué la mestressa;— pot passar un membre del Govern i prendre'm el permís</p> <p>—Ja us he dit què ens ha passat, no? —preguntà Mrs. Durbeyfield.</p> <p>—Me n'ha dit alguna cosa. Creieu que en podreu treure res?</p> <p>—Ah, això és un secret —digué Joana Durbeyfield assenyadament.— Sempre es bo estar emparentat amb gent de cotxe, encara que no us hi</p>	<p>—Us he d'explicar una idea que se m'ha acudit, un gran projecte! —va murmurar la seva dona animadament— Ep, John, que no em veieu?</p> <p>Va fer-li un petit cop amb la mà, mentre ell, mirant a través d'ella com si fos una finestra, continuava el seu recital.</p> <p>—Calleu! No canteu tan fort, bon home —va dir la mestressa—, que si per'qui passés algú del Govern em prendria el permís.</p> <p>—Ia us ha dit el que ens ha passat, oi? —preguntà Mrs. Durbeyfield.</p> <p>—Me n'ha dit alguna cosa. Creieu que en traureu algun duro?</p> <p>—Ui, enaquí hi ha el secret —va dir Joan Durbeyfield assenyadament—. Tot i que sempre va bé tenir parents amb cotxe, encara que no t'hi</p>

<p>public voice,</p> <p>and continued in a low tone to her husband: 'I've been thinking since you brought the news that there's a great rich lady out by Trantridge, on the edge o' The Chase, of the name of d'Urberville.'</p> <p>'Hey—what's that?' said Sir John.</p> <p>She repeated the information. 'That lady must be our relation,' she said.</p> <p>'And my project is to send Tess to claim kin.'</p> <p>'There is a lady of the name, now you mention it,' said Durbeyfield.</p> <p>Pa'son Tringham didn't think of that. But she's nothing beside we—a junior branch of us, no doubt, hailing long since King Norman's day.'</p> <p>While this question was being discussed neither of the pair noticed, in their preoccupation, that little Abraham had crept into the room, and was awaiting an opportunity of asking them to return.</p>	<p>deixin pujar. —Abaixà la veu per parlar reservadament al seu marit:— D'ençà que m'heu explicat aquestes novetats, he estat pensant que vora Trantridge, tocant el Caçador, viu una dama rica que porta aquest nom d'Urberville.</p> <p>—Eh? Què dieu? —digué Sir John.</p> <p>La dona ho repetí.</p> <p>—Aquesta dama deu ésser parenta nostra —digué.— I el meu projecte és d'enviar Teresa a casa seva perquè se li presenti.</p> <p>—És cert que hi ha una dama d'aquest nom, ara que me'n parlu —digué Durbeyfield.— Mossèn Tringham no hi ha pensat, en això. Però no és res al costat nostre... una branca moderna de la nostra família, ben allunyada dels temps del rei Normand.</p> <p>Discutint això, cap d'ells va remarcar, en llur capficament, que el petit Abraham s'havia esmunyit dins l'estança i estava esperant una</p>	<p>duguin —Abaixà la veu i continuà parlant fluixet amb el seu marit—. He estat pensant des de que m'heu dit aquesta notícia que hi ha una senyora molt rica a la vora de Trantridge, a tocar de The Chase, que porta el nom d'Urberville.</p> <p>—Com? Què dieu? —digué Sir John.</p> <p>Ho va repetir:</p> <p>—Aquesta senyora ha de ser parenta nostra —va dir—, i el meu projecte és enviar Tess a ca seu per presentar-nos.</p> <p>—Doncs sí que hi ha una senyora amb aquest nom, ara q'ho dius —respongué ell—. El clergue Tringham no ha pensat en dir-m'ho. Prò no és pas re comparada amb la nostra, ni de tros. Queda massa allunyada dels temps del rei Normand.</p> <p>Mentre anaven comentant aquesta novetat, cap dels dos va notar, en el seu capficament, que el petit Abraham s'havia esmunyit a la sala i estava esperant l'oportunitat de demanar-los que</p>
--	--	--

<p>'She is rich, and she'd be sure to take notice o' the maid,' continued Mrs Durbeyfield; 'and 'twill be a very good thing. I don't see why two branches o' one family should not be on visiting terms.' (pàg. 26-27)</p>	<p>oportunitat per demanar-los que tornessin.</p> <p>—És rica, i és segur que farà molt de cabal de la noia —continuà Mrs. Durbeyfield;— i la cosa ens anirà de primera. No comprenc per què dues branques d'una mateixa família no es visitarien. (pàg. 36-37)</p>	<p>tornessin a casa.</p> <p>—És rica, i segur que es fixarà en la noia —continuà Mrs. Durbeyfield—, i això ens 'nirà d'allò més bé. No és pas extrany que dugues branques de la mateixa família es visitin.</p>
--	---	---

Taula 3. Tercer fragment

Text original	Traducció de C.A. Jordana	Proposta de traducció
‘What are you crying for?’ he coldly asked.	—Per què ploreu? —preguntà l’home fredament.	—Per què ploreu? —preguntà l’home fredament.
‘I was only thinking that I was born over there,’ murmured Tess.	—Pensava només que vaig néixer allí —murmurà Teresa.	—Només pensava que vaig néixer allà —va murmurar Tess.
‘Well—we must all be born somewhere.’	—Tots hem de néixer en una banda o altra.	—Bé, tots hem de néixer en una banda o altra.
‘I wish I had never been born—there or anywhere else!’	—Tant de bo no hagués nascut mai... ni allí ni enlloc!	—Tant de bo no hagués nascut mai, ni allà ni enlloc!
‘Pooh! Well, if you didn't wish to come to Trantridge why did you come?’	—Bah! Doncs si no volíeu venir a Trantridge, per què hi veníeu?	—Va! Així, si no volíeu venir a Trantridge, per què ho vau fer?
She did not reply.	Ella no replicà.	Ella no replicà.
‘You didn't come for love of me, that I'll swear.’	—No vau venir-hi per amor de mi, ho juraria.	—No vau venir perquè m’estimàveu, hi posaria la mà al foc.
‘’Tis quite true. If I had gone for love o’ you, if I had ever sincerely loved you, if I loved you still, I should not so loathe and hate myself for my weakness as I do now!... My eyes were dazed by you for a little, and that was all.’	—És ben veritat. Si hagués vingut per amor de vós, si de debò us hagués estimat, si us estimés encara, no em faria tant de fàstic jo mateixa ni m’odiaria tant per la meva feblesa.	—És ben veritat . Si hagués vingut perquè us estimava, si de debò us hagués estimat, si encara us estimés, allavorens no em faria fàstic jo mateixa ni m’odiaria tant per la meva feblesa! Em

<p>He shrugged his shoulders. She resumed— ‘I didn't understand your meaning till it was too late.’ (pàg. 76-77)</p>	<p>Ell s'arronçà d'espatlles. Ella reprenqué: —No vaig comprendre què us proposàveu fins que fou massa tard. (pàg. 103-104)</p>	<p>vau deixar ofuscada durant un temps, però això és tot. Ell s'arronsà d'espatlles i ella continuà: —No vaig comprendre què us proposàveu fins que fou massa tard.</p>
--	---	---

Taula 4. Quart fragment

Text original	Traducció de C.A. Jordana	Proposta de traducció
<p>‘Well! —my dear Tess!’ exclaimed her surprised mother, jumping up and kissing the girl. ‘How be ye? I didn't see you till you was in upon me! Have you come home to be married?’</p>	<p>—Teresa! D'on sortiu, filla? —digué la mare , sorpresa, i es posà dreta d'un salt i besà la noia.— Com esteu? No us he vist fins que us he tingut a sobre. Heu tornat a preparar les noces?</p>	<p>—Òndia! Si ets tu, Tess! —digué la mare, sorpresa, i s'aixecà amb un salt i besà la noia—. Com estàs? No t'he vist fins que ja t'he tingut a sobre. Que vens a preparar el casament?</p>
<p>‘No, I have not come for that, mother.’</p>	<p>—No mare; no he tornat per a això.</p>	<p>—No, mare, no he tornat per a això.</p>
<p>‘Then for a holiday?’</p>	<p>—Doncs de vacances?</p>	<p>—I doncs, tens vacances?</p>
<p>‘Yes—for a holiday; for a long holiday,’ said Tess.</p>	<p>—Sí... de vacances; unes vacances molt llargues —digué la Teresa.</p>	<p>—Sí... vacances; unes vacances llargues —va dir Tess.</p>
<p>‘What, isn't your cousin going to do the handsome thing?’</p>	<p>—I ara! És que el cosí no vol complir amb vós?</p>	<p>—Vatua l'olla! Que no farà el que li toca, el teu cosí?</p>
<p>‘He's not my cousin, and he's not going to marry me.’</p>	<p>—No m'és cosí, ni em prendrà per muller.</p>	<p>—No és cosí meu ni em prendrà de muller.</p>
<p>Her mother eyed her narrowly.</p>	<p>La mare se la mirà amb atenció.</p>	<p>La mare se la mirà amb atenció.</p>
<p>‘Come, you have not told me all,’ she said</p>	<p>—No m'ho heu dit tot —digué.</p>	<p>—A vere, vine, que no m'ho has dit tot —digué.</p>
<p>Then Tess went up to her mother, put her face</p>	<p>Teresa va dir-li-ho.</p> <p>—I tanmateix no heu aconseguit que es casi amb</p>	<p>Tess va acostar-s'hi, va reposar el cap a la seva</p>

upon Joan's neck, and told.

‘And yet **th'st** not got him to marry **'ee!**’ reiterated her mother. ‘Any woman would have done it but you, after that!’

‘Perhaps any woman would except me.’

‘It would have been something like a story to come back with, if you had!’ continued Mrs Durbeyfield, ready to burst into tears of vexation. ‘After all the talk about you and him which has reached us here, who would have expected it to end like this! Why didn't **ye** think of doing some good for your family instead **o'** thinking only of yourself? See how I've got to **teave** and slave, and your poor weak father with his heart clogged like a dripping-pan. I **did** hope for something to come out **o'** this! To see what a pretty pair you and he made that day when you drove away together four months ago! See what he has given us—all, as we thought, because we were his kin. But if he's not, it must have been done because of his love for **'ee**.

vós! —insistí la seva mare—. Qualsevol altra dona ho hauria fet!

—Potser ho hauria fet qualsevol dona, llevat de mi.

—Si ho haguéssiu aconseguit hauríeu tornat amb una bona història a explicar —continuà Mrs. Durbeyfield, a punt de plorar d'enuig.— Després de totes les enraonies a base d'ell i vós que han arribar ací, ¿qui s'hauria imaginat que la cosa acabaria d'aquest manera ? ¿Per què no pensàveu a fer alguna cosa per la família en lloc de només pensar en vós mateixa? Mireu com m'he d'escarrassar, i el vostre pobre pare amb e cor més tapat que una greixonera. Jo em creia que en sortiria alguna cosa! ¡Tan bona parella que fèieu aquell dia que se us en va dur amb el xarret, ara fa quatre mesos! Mireu el que ens ha donat... tot, pensàvem, a causa del parentiu. Però si no ens és parent, ho ha d'haver fet per amor vostre. I tanmateix no heu aconseguit que es casi amb vós!

espatlla i va explicar-li-ho.

—I, tot i així, no has aconseguit que es casi amb tu! **Consevol** altra dona ho **hagués** fet menys tu, en aquesta situació!

—Potser sí, qualsevol menys jo.

—**Allavorens** sí que **hagués** estat una bona notícia per explicar! —continuà Mrs. Durbeyfield, a punt d'esclafir a plorar d'enuig.— Després de tota l'enraonament que ens ha arribat sobre **vosatros** dos, qui hauria dit que s'acabaria així? Per què no pensaves en el bé de la teva família, en lloc de només en el teu? Mira com m'he d'escarrassar... I el teu pobre pare emmalaltit, amb el cor tapat com una greixonera. I **de mentres** jo me n'anava fent pagues! Tan bona parella que fèieu fa quatre mesos, quan us en va anar junts... I ara mira amb **lo que** ens ha deixat! I tot perquè ens pensàvem que érem parents. Però si en realitat no ho som, deu haver **set** perquè t'estima. I, així i tot, no l'has convençut perquè es casi amb tu!

<p>And yet you've not got him to marry!’</p> <p>[...]</p> <p>‘You ought to have been more careful if you didn't mean to get him to make you his wife!’</p> <p>‘O mother, my mother!’ cried the agonized girl, turning passionately upon her parent as if her poor heart would break. ‘How could I be expected to know? I was a child when I left this house four months ago. Why didn't you tell me there was danger in men-folk? Why didn't you warn me? Ladies know what to fend hands against, because they read novels that tell them of these tricks; but I never had the chance o learning in that way, and you did not help me!’</p> <p>Her mother was subdued.</p> <p>‘I thought if I spoke of his fond feelings and what they might lead to, you would be hontish wi him and lose your chance,’ she murmured, wiping her eyes with her apron. ‘Well, we must make the best</p>	<p>[...]</p> <p>—Havíeu d’anar amb més compte, si no pensàveu decidir-lo a prendre-us per muller!</p> <p>—O mare, mare! —exclamà la noia, girant vers Joana un esguard angoixós com si el cor hagués d’esberlar-se-li.— Com volíeu que ho sabés? Era un infant, quan vaig sortir de casa ara fa quatre mesos. Per què no em dèieu que hi havia perill? Les senyores saben de què han de guardar-se perquè llegeixen llibres que expliquen aquests paranys; però jo mai no he tingut ocasió d’assabentar-me’n així, i vós no m’ajudàreu!</p> <p>Joana estava aclaparada.</p> <p>—Vaig pensar que si us parlava del seu amor i el que podia portar, us desagradaria i perdríeu l’avinentsa —murmurà, eixugant-se els ulls amb el davantal.— Bé; farem bona cara al mal temps. Al capdavall, no passa res que Déu no vulgui. (pàg. 109-111)</p>	<p>[...]</p> <p>—Hauries d’haver vegilat més si no volies casar-t’hi.</p> <p>—Ai, mare, mare! —exclamà la noia afligida, girant-se cap a Joan apassionadament, com si el cor se li hagués d’esberlar—. Com volíeu que ho sapigués? Només era una nena quan vaig sortir de casa fa quatre mesos. Per què no em vau explicar els perills que podia trobar amb els homes? Per què no me’n vau avisar? Les dones saben què han d’evitar perquè llegeixen novel·les que expliquen aquests paranys, però jo no en vaig tenir mai l’ocasió, i vós no em vau ajudar!</p> <p>La mare es va confessar:</p> <p>—Em pensava que si et parlava del seu amor i del que podia comportar series esquerpa amb ell i tot se n’aniria a can Pistras —va murmurar, eixugant-se els ulls amb el davantal—. Bueno, al mal temps, bona cara. Al capdavall, el que està</p>
---	--	--

of it, I suppose. 'Tis nater, after all, and what do please God!' (pàg. 81-82)

fet, fet està, i que sigui el que Déu vulgui!

Taula 5. Cinquè fragment

Text original	Traducció de C.A. Jordana	Proposta de traducció
<p>‘Oh —ay, I knowed yer mother very well,’ he said terminatively. ‘And I heard of her marriage. And a aged woman of ninety that used to live nigh here, but is dead and gone long ago, once told me that the family yer mother married into Blackmoor Vale came originally from these parts, and that ’twere a old ancient race that had all but perished off the earth —though the new generations didn’t know it. But, Lord, I took no notice of the old woman’s ramblings, not I.’</p> <p>‘Oh no —it is nothing,’ said Tess.</p> <p>Then the talk was of business only.</p> <p>‘You can milk ’em clean, my maidy? I don’t want my cows going azew at this time o’ year.’</p> <p>She reassured him on that point, and he surveyed her up and down. She had been staying indoors since the autumn, and her complexion had grown</p>	<p>—Sí, sí; coneixia molt bé la vostra mare —digué acabant.— I vaig sentir a dir que s’havia casat. I una dona molt vella, que ja havia arribat als noranta i vivia a la vora d’aquí, però que ja fa temps que fa malves, em va dir una vegada que l’home amb qui s’havia casat la vostra mare a la vall de Blackmoor era d’una família originària de per aquí, d’una antiga raça que gairebé estava esborrada del món-, cosa que les noves generacions no sabien. Però, Senyor!, no vaig fer cabal d’aquells desvarieigs de la vella, ca!</p> <p>—És clar —digué Teresa,— tot això no és res.</p> <p>Aleshores la conversa es decantà cap a la feina.</p> <p>—Les sabeu deixar ben escurades, fadrina? No estic perquè se m’esguerrin les vaques en aquestes hores.</p> <p>Ella el va tranquil·litzar sobre aquest punt, i ell se</p>	<p>—Ai, sí, coneixia molt bé a la vostra mare—va dir ja per acabar—. I vaig sentir que s’havia casat. I una senyora molt veia de més de noranta anys que vivia per aquí ‘prop, però que ja fa temps que se’n va anar a l’atre món, un dia em va explicar que es va casar a la vai de Blackmoor amb un home d’una família de per’qui. Era d’una antiga raça que ja casi havia desaparegut del món, encara que les noves generacions no ho sabien. Però, Déu meu! No vaig pas fer-ne cabal, gens ni gota!</p> <p>—Ah, no us preocupeu! No és res —digué Tess.</p> <p>Llavors van començar a parlar de feina:</p> <p>—Ia sabeu com deixar-les ben escurades, nena? Només faltaria que em xafessin les vaques, ara.</p> <p>Va assegurar-li que en sabia, i ell se la va mirar de cap a peus. Feia des de la tardor que quasi no sortia de casa i havia adquirit un aspecte delicat.</p>

<p>delicate.</p> <p>‘Quite sure you can stand it? ’Tis comfortable enough here for rough folk; but we don’t live in a cowcumber frame.’</p> <p>She declared that she could stand it, and her zest and willingness seemed to win him over.</p> <p>‘Well, I suppose you’ll want a dish o’ tay, or victuals of some sort, hey? Not yet? Well, do as ye like about it. But faith, if ’twas I, I should be as dry as a kex wi’ travelling so far.’ (pàg. 107)</p>	<p>la va mirar de cap a peus. Havia estat molt tancada a casa d’ençà de la tardor i el seu aspecte havia esdevingut delicat.</p> <p>—Esteu segura que podreu resistir-ho? No és res de l’altre món per als qui hi estem avesats; però no vivim pas dins una vitrina.</p> <p>Ella va declarar que ho resistiria molt bé, i el seu delit i bona voluntat van semblar conquerir-lo.</p> <p>—Bé; suposo que voldreu prendre alguna coseta, no? No encara? Bé, bé; vós mateixa. Però el que és jo, després de la caminada que heu fet, estaria més sec que una tija de cicuta. (pàg. 144-145)</p>	<p>—Segur que podreu resistir-ho? No és re de l’altre món per als que hi estem acostumats; però no vivim pas al jardí de l’Edèn.</p> <p>Va prometre que podria aguantar-ho, i el seu entusiasme i bona predisposició van semblar convèncer-lo.</p> <p>—Bé, suposo que deueu volguer alguna cosa per picar, no? Encara no? Apa, doncs feu el que vulgueu, però si fóssiu jo, estaria més seca que una pansa després de tant caminar.</p>
---	--	---

Taula 6. Sisè fragment

Text original	Traducció de C.A. Jordana	Proposta de traducció
<p>‘What were you thinking of doing?’ he inquired.</p> <p>‘Of putting an end to myself.’</p> <p>‘When?’</p> <p>She writhed under this inquisitorial manner of his.</p> <p>‘Last night,’ she answered.</p> <p>‘Where?’</p> <p>‘Under your mistletoe.’</p> <p>‘My good—! How?’ he asked sternly.</p> <p>‘I’ll tell you, if you won’t be angry with me!’ she said, shrinking. ‘It was with the cord of my box. But I could not—do the last thing! I was afraid that it might cause a scandal to your name.’</p> <p>The unexpected quality of this confession, wrung from her, and not volunteered, shook him</p>	<p>—Què volíeu fer?</p> <p>—Posar fi a la meva vida.</p> <p>—Quan?</p> <p>Teresa es retorcia davant l’aire inquisitorial de Clare.</p> <p>—Anit —contestà.</p> <p>—On?</p> <p>—Sota el vesc.</p> <p>—Déu meu! Com? —preguntà ell severament.</p> <p>—Us jo diré si no heu d’enujjar-vos amb mi! —digué la noia, reculant.— Amb la corda de la caixa. Però no he pogut... acabar-ho! He tingut por de l’escàndol que envoltaria el vostre nom.</p> <p>Aquesta confessió inesperada que la noia no havia</p>	<p>—Què volíeu fer? —li preguntà.</p> <p>—Acabar amb la meva vida.</p> <p>—Quan?</p> <p>Tess es va retorçar en veure el seu aire inquisitorial.</p> <p>—Aquesta nit passada.</p> <p>—On?</p> <p>—Sota el vesc.</p> <p>—Déu meu! Com? —va preguntar severament.</p> <p>—Us ho diré si prometeu no enfadar-vos amb mi! —va dir, encongint-se davant de Clare—. Amb la corda de la caixa. Però no he pogut... no he pogut portar-ho a terme! M’ha fet por l’escàndol que envoltaria el vostre nom.</p>

perceptibly. But he still held her, and, letting his glance fall from her face downwards, he said, 'Now, listen to this. You must not dare to think of such a horrible thing! How could you! You will promise me as your husband to attempt that no more.'

'I am ready to promise. I saw how wicked it was.'

'Wicked! The idea was unworthy of you beyond description.'

'But, Angel,' she pleaded, enlarging her eyes in calm unconcern upon him, 'it was thought of entirely on your account—to set you free without the scandal of the divorce that I thought you would have to get. I should never have dreamt of doing it on mine. However, to do it with my own hand is too good for me, after all. It is you, my ruined husband, who ought to strike the blow. I think I should love you more, if that were possible, if you could bring yourself to do it, since there's no other way of escape for **ee**. I feel I am

fet sinó a la força, va trasbalsar Àngel Clare.

Aquest tenia encara agafada la mà de la noia, i li va dir, després de desviar a terra la mirada:

—Escolteu-me bé. Si no voleu que encara us tingui en menys, prometeu-me que no intentareu mai una cosa així.

—Us ho prometo. Ja sé que és una cosa molt mal feta.

—Mal feta! No sé com dir-vos com ho trobo de mal fet!

—Però Àngel —pledejà ella, i els ulls se li engrandien en una indiferència serena;— jo només volia fer-ho per vós... perquè fóssiu lliure sense l'escàndol del divorci que jo em creia que obtindríeu. Mai no hauria pensat a fer-ho per esguard de mi. Tanmateix, fer-ho amb les meves mans mateixes és massa bo per a mi. Sou vós, de qui jo sóc la dissort, que hauríeu de dar el cop. Crec que encara us estimaria més si fos possible, si us podíeu decidir a fer-ho, puix que no hi ha

La brusquedat de la confessió que ell li havia arrencat i que, per tant, no havia fet per voluntat pròpia el va deixar notablement trasbalsat. Tot i així, encara l'agafava de la mà i, deixant lliscar la mirada cap a terra, va dir:

—Escolteu-me bé. Com goseu pensar en una barbaritat tan terrible! Què us heu cregut? M'heu de prometre, com a marit que us soc, que mai més no tornareu a intentar-ho.

—Us ho prometo. De seguida em vaig adonar que estava mal fet.

—Mal fet és poc! No és gens propi de vós!

—Però, Angel —implorà, observant-lo amb els ulls engrandits, plens d'una indiferència serena—, només ho volia fer per vós, per estalviar-vos l'escàndol del divorci que creia que voldríeu. Mai no ho hauria fet per mi. Tanmateix, no em mereixo que jo mateixa em condemni, **sinós** que sou vós, el meu malaurat marit, que hauríeu de donar l'estocada. Crec que encara us estimaria

so utterly worthless! So very greatly in the way! (pàg. 202)	altra escapatòria per a vós. Em sento tan indigna! Sé que faig tanta nosa! (pàg.318-319)	més, si és que això fos possible, si ho féssiu vós mateix, ja que no teniu cap altra escapatòria. Em sento tan absolutament indigna! Sé que faig tanta, però que tanta nosa!
---	---	--